

Onder Weg

HOOPVOL EN
INSPIREREND

Wijsheid bij het leven

‘Wie louter op zichzelf vertrouwt,
is gewoon eigenwijs’

Egbert Brink

‘Van filosofie word je een
bescheiden mens’

Jan van der Stoep

‘Discussies over dat ik occult
bezig zou zijn, ga ik niet meer aan’

Tjitske Volkerink

Let op de bomen

Bomen hebben een mening. Als een giraffe de bladeren van een acacia eet, gaat deze tannines aanmaken waardoor de giraf niet te veel bladeren kan eten. De acacia is niet gediend van al dat geknaag. Acacia's hebben ook een mening en die verspreiden ze ook. Daarom begint diezelfde boom een geur af te geven. Genabuurde acacia's pikken die op en maken uit voorzorg tannines aan.

Jaren geleden las ik een fascinerend artikel over Peter Wohlleben vol met dit soort voorbeelden. Onlangs luisterde ik naar een podcast met bijbelwetenschapper Mari Joerstad. Zij ontdekte: ook bijbelse bomen hebben af en toe een mening, zoals deze:

'Vol vreugde zullen jullie uittrekken en in vrede zul je huiswaarts keren. Bergen en heuvels zullen je juichend begroeten, en alle bomen zullen in de handen klappen.'

Bomen hebben geen handen, geen stem. Bomen zijn geen mensen. Maar in de ogen van Israël waren bomen wel meer dan cellulose, brandhout of dichterblijk voorbeeld. Bomen zijn geen mensen, maar zijn bijbels gezien wel een soort personen: ze zijn met ons medebewoners van deze aarde, met hun eigen relatie met God.

PIETER KLEINGELD IS REDACTEUR
VAN ONDERWEG

Zelfhulpboek

Niets is fijner dan halverwege mijn zomervakantie een boek over timemanagement te lezen. Dan zit ik na een overvol en chaotisch jaar uitgerust aan de rand van een zwembad en belooft zo'n boek dat ik komend jaar uitgerust een opgeruimd en overzichtelijk leven kan leiden. Super. En het mooie is: ik trap er elk jaar opnieuw in. Op het gebied van timemanagement is mijn leercurve dus vrij vlak.

Deze periode is vast voor meer mensen een moment om nog eens een zelfhulpboek te lezen. Op dat gebied heb ik een ontdekking gedaan die ik wil delen. Want wie wil er nu niet wijzer worden, dat is: betere beslissingen kunnen nemen, meer inzicht in het leven hebben, meer controle krijgen over wat er gebeurt en het goede zoeken; kortom wie wil nu niet op het juiste moment met de juiste emotie het juiste doen? Mijn ontdekking: de wijsheidsliteratuur in de Bijbel biedt dit allemaal én leidt ons in Gods grote verhaal én schenkt ook doorkijkjes richting Jezus en het Nieuwe Testament. Het is een ontdekking, want de meeste mensen hebben wel wat gereedschap of aanvliegroutes nodig om echt iets uit deze boeken te halen.

» Lees niet zwaarmoedig, maar vanuit de vakantiestoel «

Mij helpt het bijvoorbeeld om deze boeken met enige lichtvoetigheid te lezen. Lees eens Spreuken 4:5-9 en lees Sofie in plaats van wijsheid, dan wordt het een romantisch advies aan een jongen om een meisje het hof te maken. In Job zoeken op adem óf geest óf wind, dat is immers allemaal RUACH en dan lezen over Job die klaagt over zijn slechte RUACH-adem, de RUACH-levensadem en de RUACH-geest die wijsheid schenkt. Zoveel adem-geest-wind in dat boek, dan verbaas je je niet meer dat God uiteindelijk verschijnt in een grote storm. Niet zwaarmoedig lezen, maar vanuit de vakantiestoel.

Kortom: het doel van dit nummer is om u enthousiast te maken om wijsheid te zoeken in de wijsheidsboeken van het Oude Testament. Dit is een nummer dat uitdaagt om met wat gereedschap in handen te gaan grasduinen in Spreuken, Prediker en Job. En dan die wijsheid vervolgens niet voor jezelf houden, maar uitdelen!

PIETER KLEINGELD IS PREDIKANT VAN
OEGSTGEEEST E.O. EN REDACTEUR
VAN ONDERWEG

>> COLOFON

OnderWeg is een inspirerend magazine voor christenen die God en de kerk liefhebben en midden in het leven staan. *OnderWeg* schrijft over relevante en actuele thema's voor christenen en bevat rubrieken over jeugdwerk, missionaire kerk-zijn en Bijbelstudie. *OnderWeg* ontstond in 2015 uit een samenvoeging van *Opbouw* en *De Reformatie*.

Redactie

Bram Beute, Jaap Cramer, Peter Hommes, Jannet de Jong, Leendert de Jong (hoofdredacteur), Pieter Kleingeld, Jordi Kooiman (webredacteur), Jacomine Oosterhoff (eindredacteur), Annelies Smouter (eindredacteur), Karel Smouter, Geranne Tamminga, Tineke Verhoeff (beeldredacteur thema), Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Redactieadres

Nocturnestraat 12, 7323 LC Apeldoorn, redactie@onderwegonline.nl

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: SPAbonneeservice, A. van Leeuwenhoekweg 34, 2408 AN Alphen aan den Rijn, 088-1102060, administratie@onderwegonline.nl.

Abonnementen

Jaarabonnement Papier Plus: € 61,50 (studenten € 30,75/Europa € 102,00/buiten Europa € 135,00).

Halfjaarabonnement Papier Plus: € 33,00.

Digitaal abonnement via een app: € 39,50 (studenten € 19,75). (Digitaal) Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag in op www.onderwegonline.nl/abonneren.

IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Bestuur Persvereniging *OnderWeg*

Ellie Huisman, Arie Liebeek, Aad Lootens, Anko Oussoren en Hillie van de Streek.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl, www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold Communicatievormgevers, Rondweg 76, 8091 XK Wezep, 038-376 33 90, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

www.instagram.com/magazine_onderweg

6 HET ABC VAN DE WIJSHEID

WIJSHEID IN DE BIJBEL, IS DAT HETZELFDE ALS LEVENSWIJSHEID? OF GAAT HET EERDER OM WAT WIJ PRAKTISCHE WIJSHEID NOEMEN: EXPERTISE EN ERVARING OPDOEN, KNOWHOW AANLEREN? EGBERT BRINK ZET DEZE VRAGEN IN BIJBELS PERSPECTIEF.

20 EYEOPENER WIJSHEID VAN DE PREDIKER

Het is beter naar een huis van rouw te gaan dan naar een huis vol feestrumoer, schrijft de Prediker. Miranda Renkema verbaast zich erover. 'We hebben het in de afgelopen anderhalf jaar te vaak meegemaakt hoe dat is, een huis vol rouw.' Met Prediker gaat ze op zoek naar echte vreugde en echte wijsheid.

28 OPINIE HET RAADSEL VAN GETSEMANE

Matteüs laat in zijn evangelie steeds Jezus' macht zien, maar in Getsemane lijkt dat anders. 'Laat deze beker aan Mij voorbijgaan', bidt Jezus daar. Een teken van zwakte? Hij is een mens in een melt-down modus' schrijft Tom Wright. Die uitleg bevredigt Matthijs Haak niet. Er zijn twee andere perspectieven, volgens hem.

^
10 'VAN FILOSOFIE WORD JE EEN BESCHIEDEN MENS'
JAN VAN DER STOEP DOCEERT FILOSOFIE IN KAMPEN EN WAGENINGEN. HIJ ONTVING VOORAL WIJSHEID VAN ZIJN VADER, VERTELT HIJ ARIE KOK. 'WIE HET MOOI KAN VERTELLEN, MAAR ER NIET NAAR HANDELT, IS GEEN WIJS IEMAND. HET IS EEN DRIESLAG: INZICHT IN DE SITUATIE, WETEN WAT ER MOET GEBEUREN EN ERNAAR HANDELEN.'

^
**32 ONTMOETING
'SPIRITUALITEIT HEEFT ALLES MET
HET LICHAAM TE MAKEN'**
Tjitske Volkerink zette het Christelijk Spiritueel Centrum op, een christelijk wellnesscentrum. Hier kun je terecht voor stilte, meditatie en massage. Een onderneming waar niet iedereen evenveel enthousiasme voor kan opbrengen. Maar Tjitske gelooft er heilig in. 'Waarom zouden we alleen zorgen voor onze ziel en ons lichaam verwaarlozen?'

Wijsheid bij het leven

Stockbeelden: Bethany Laird/Unsplash (cover) Graeme Shannon/Shutterstock (pagina 2); Shaiith/ iStock (pagina 14); Master1305/iStock (pagina 16); Alain Rieder/Unsplash (pagina 18); Alexander Shatov/Unsplash (pagina 20); Nina Strehl/Unsplash (pagina 21); PritelCreative/Lightstock (pagina 22); KevinCarden/Lightstock (pagina 28); Pixabay/Pexels (pagina 39).

14 'EVEN STOPPEN, GOOCHEM, HET WORDT ME WAT VEEL NU'

ANNELIES SMOUTER BRENGT OP CREATIEVE WIJZE SOFIE IN GESPREK MET GOOCHEM. SOFIE ZIT BOORDEVOL VRAGEN OVER WIJSHEID. GOOCHEM ZOEKT NAAR ANTWOORDEN EN REIKT NIEUWE MANIEREN AAN OM DE WIJSHEIDSBOEKEN IN HET OUDE TESTAMENT TE LEZEN.

v

Het ABC van de Wijsheid

Wijsheid in de Bijbel, is dat hetzelfde als levenswijsheid? Of gaat het eerder om wat wij praktische wijsheid noemen: expertise en ervaring opdoen, knowhow aanleren? Egbert Brink zet deze vragen in bijbels perspectief.

Wijsheid moet je niet verwarren met kennis. Iemand kan veel weten, maar toch dwaas optreden. Wijsheid is ook niet gelijk aan invloed uitoefenen met slimmigheden. Je kunt veel voor elkaar krijgen, maar toch de verhoudingen verzieken. Wijsheid is iets anders dan talent en vakmanschap. Je kunt namelijk ergens heel goed in zijn, zonder dat het iets moois oplevert. Wat is wijsheid in de Bijbel precies? Dat is moeilijk in een woord te vangen. Daarom gebruikt het boek Spreuken verschillende woorden, waaronder *chokma* (ons woord 'goochem' komt er vandaan): levenskundigheid. Al die woorden getuigen van onderscheidingsvermogen: inzicht, doorzicht, overzicht hebben. Dat heeft alles te maken met wat wij levenskunst noemen, maar dan vooral in relatie met God. Dus niet zozeer je IQ of je EQ, maar vooral je GQ: je besef of bewustzijn van God.

ABC van wijsheid

De wijsheidsboeken in het Oude Testament – Spreuken, Job, Prediker (en enkele Psalmen) – kennen allemaal hetzelfde refrein uit de inleiding van het boek Spreuken: 'Het begin(sel) van wijsheid is ontzag voor de HEER.' De hoogste erkenning van God, daarmee begint alles als je over wijsheid wilt spreken. Je kunt ook zeggen: dit is het principe of het ABC van de levenskunst, dat je groot respect hebt voor de Schepper en Hem voluit serieus neemt. Alle wijsheid is aan Hem ontleend.

Spreuken 3:5-8 geeft een nadere omschrijving van deze basishouding die in alle wijsheidsboeken terugkeert: 'Vertrouw op de HEER met heel je hart, steun niet op eigen inzicht.

Denk aan Hem bij alles wat je doet, dan baant hij voor jou de weg. Wees niet eigennuttig, maar heb ontzag voor de HEER en ga het kwaad uit de weg. Het zal je sterken als een medicijn, het verkwikt je lichaam.' Hieraan ontleen ik vier grondtonen die weerklanken in de wijsheidsliteratuur:

1. Groot denken van God
2. Klein denken van jezelf
3. Het kwaad uit de weg gaan
4. Het leven als eenheid zien

Groot denken van God

Ontzag hebben voor de HEER heb ik hier omschreven als groot denken van God. Hij omvat de totale werkelijkheid waarin wij leven. Ontzag gaat samen met vertrouwen. Om God te vertrouwen is het nodig Hem te (leren) kennen zoals Hij is. 'Ontzag voor de HEER geeft een krachtig vertrouwen, het biedt je kinderen een schuilplaats' (Spreuken 14:26).

Deze basishouding aanleren is een kwestie van wijsheid: een levende omgang met God oefenen. Tijd voor Hem maken, 'kwali-tijd' creëren. Dus niet zozeer dat je veel weet over God, maar Hem persoonlijk kent als de Levende. Die relatie vindt haar oorsprong in God als Schepper. Hij kent mij beter dan ik mijzelf ken.

In allerlei kunst, cultuur en wetenschap gaat het over wijsheid. Je kunt zelfs testen in glossy's hoe wijs je bent. Maar als de naam van God en de wijsheid van zijn Zoon totaal ontbreken, kan het niet echt goed

Internet & Social Media

Kan ons soms voorzien van wijsheid, maar als dit veel voorkomt in ons dieet, maakt het ons eerder dwaas. Gebruik het doelbewust en spaarzaam.

Schoonheid

Kunst, cultuur, creativiteit, verwondering, rust. Maakt ons wijs door ons hart aan te spreken, ons te vertragen en onze aanbidding van God te inspireren.

Boeken

Bronnen van onderwijs en dragers van waarheid die de tand des tijds hebben doorstaan. Maakt ons wijs door ons denken over Gods wereld te verdiepen en te verbreden en dat met meer zorgvuldigheid.

Natuur

Gods schepping en algemene openbaring. Maakt ons wijs door ons er aan te herinneren wie we zijn als schepsels in zijn schepping en ontwerp.

De Kerk

Door Gods Geest vervulde mensen in een plaatselijke, zichtbare gemeenschap - van alle tijden en culturen. Maakt ons wijs door ons leven op God en onze naasten te richten.

De Bijbel

Gods directe spreken tot ons en onze enige onfeilbare bron. Maakt ons wijs door God te openbaren, Hij die de bron en norm is voor alle wijsheid.

De wijsheid piramide

door Brett McCracken

wijs zijn! Wanneer God niet meer in het centrum van de belangstelling staat, verliest het leven zijn samenhang. Terwijl vanuit dat centrum bekeken het geen onsamenhangende details meer zijn; alles vindt zijn samenhang in Hem. God in alles betrekken en alles met Hem delen, dat gaat niet bepaald vanzelf. Dat vergt inzet, inspanning en oefening. Het betekent in de praktijk dat je je aan God leert toevertrouwen, met alles wat je bezighoudt.

Ontzag voor God staat regelmatig lijnrecht tegenover vrees voor mensen. Wie Psalm 111 met dat herkenbare refrein (vers 10) naast Psalm 112 legt, komt daarachter. Wie ontzag heeft voor God laat zich niet bang maken door wat anderen van hem of haar vinden. Die wil zich boven alles laten leiden door Gods wegwijzers. Dat kan best een lastige zoektocht worden, maar uiteindelijk kom je – als het goed is – weer bij God uit. Job had al ontzag voor God, maar na alles wat hem overkwam, na al zijn protesten en worstelingen, stootte hij uiteindelijk weer op dat refrein, alleen gigantisch verdiept. Het is God zelf die tot de mens spreekt: 'Ontzag voor de Heer – dat is wijsheid; het kwaad mijden – dat is inzicht' (Job 28:28). Van de messias wordt gezegd dat ontzag voor God zijn

lust en zijn leven is. Hij ademt eerbied voor de Heer (Jesaja 11:3). Juist die houding heeft Jezus voorgeleefd. Geen wonder, want Hij is de Wijsheid van boven in eigen Persoon!

» Iemand kan veel weten,
maar toch dwaas optreden «

Klein denken van jezelf

Mensen kunnen zichzelf in het middelpunt plaatsen: wat vind ik, wat voel ik, wat kies ik, wat kan ik hiermee? Het is echter de vraag of je daarvan zoveel wijzer wordt. Volgens Spreuken 3:7 is het helemaal niet zo wijs om op je eigen inzicht af te gaan. Mensen hebben het ook nodig kritisch naar zichzelf te kijken. Wie louter op zichzelf vertrouwt, is gewoon eigenwijs. Er is niets mis met zelfstandigheid. Maar zelfstandigheid kan heel goed samengaan met afhankelijkheid van God (Spreuken 16:1-2).

»»

In feite heeft dat weer alles te maken met die basishouding: God kennen gaat samen met het leren kennen van jezelf. Hij leert je jezelf op de juiste waarde schatten. Klein denken van jezelf is dus heel iets anders dan jezelf kleineren. Wie zich door God gekend weet, kan zichzelf juist beter leren kennen en waarderen. Job kon zichzelf blijven in zijn worstelingen met God, maar in de confrontatie met zijn Schepper heeft hij duidelijk zijn grenzen ontdekt (Job 38-41).

‘Een dwaas denkt dat hij de juiste weg gaat, de wijze luistert naar goede raad’ (Spreuken 12:15). Waarom zou je God en anderen niet bij je overwegingen en afwegingen betrekken? Maak die niet in je eentje, laat anderen daarin delen. Gevraagde (!) adviezen zijn welkom. Zelfs als je een andere keuze maakt, dan nog kan het je eigen mening vormen en laten rijpen. Een wijze kent niet alleen de juiste timing, maar ook zijn eigen plaats (Prediker 8:1-6).

Prediker heeft gezien hoe mensen maar doordraven en alles eraan doen om hun economie op orde te krijgen. Ze zijn bezig met hun carrière en hun toekomst en ondertussen worden ze geleefd. Wat tob je je af en waar doe je het allemaal voor, wanneer je jezelf zoveel ontziet? Wie zegt dat je ervan kunt genieten op de momenten die jij had gekozen? Je kunt de toekomst namelijk niet overzien. Je hebt slechts beperkt controle over je leven. Dat betekent niet dat niets uit je vingers kan komen. Ga gerust je gang, maar houd er rekening mee dat God je levensweg heel anders kan doen verlopen dan je gedacht had (Prediker 11:1-6).

Op talloze manieren kiest de wijsheid voor een invalshoek waarbij mensen met zichzelf worden geconfronteerd. Bijvoorbeeld via een indirecte oproep om meer aan de eigen houding te werken dan te veranderen wat je graag veranderd ziet. Met zelfbeheersing, want: ‘Wie zichzelf overwint is sterker dan wie een stad inneemt’ (Spreuken 16:32).

Het is veelzeggend dat Jezus, die alle wijsheid in pacht heeft, bescheiden van zichzelf zegt: ‘Kom allen tot Mij, Ik ben zachtmoedig en nederig van hart’ (Matteüs 11:29). Vlak daarvoor had Hij laten merken dat bepaalde dingen verborgen kunnen blijven voor wijzen en verstandigen, oftewel voor mensen die alleen maar afgaan op hun eigen inzichten.

Het kwaad uit de weg gaan

Om het kwaad te onderkennen, heb je inzicht nodig. Het kan immers moeilijk zijn het kwaad te benoemen of de vinger erop te leggen. Wie in zijn jonge jaren ergens geen kwaad in zag, kan later tot de ontdekking komen hoe onbezonnen hij of zij is geweest (Spreuken 5-7). Onderscheidingsvermogen moet opgebouwd worden

om wijsheid en dwaasheid uit elkaar te houden (Prediker 7:25). In Spreuken 9 komen beide grootheden aan het woord: mevrouw Wijsheid en mevrouw Dwaasheid, maar ze spreken vergelijkbare taal. Dat komt doordat het kwaad altijd parasiteert op het goede. De leugen bestaat slechts bij gratie van de waarheid.

Het boek Job laat zien hoe het kwaad een integer mens treft, nota bene de meest godvrezende op aarde. Alles wordt hem ontnomen, tot zijn kinderen toe, en dat zonder aanwijsbare reden. Zijn geloof wordt zwaar op de proef gesteld, toch blijft Hij aan zijn God vasthouden. Mevrouw Job maakt dat allemaal niet mee. Zij heeft het gehad met zo’n God die dit alles kan toelaten. Ze kent Job als geen ander en vindt het oneerlijk. Het ligt niet aan hem, dus het moet aan God liggen. De vrienden van Job redeneren precies omgekeerd. Het kan onmogelijk aan God liggen, dus het moet wel aan Job liggen. Maar de complexe werkelijkheid breekt stuk op beide vormen van logica.

» Jezus is de Wijsheid van boven in eigen Persoon «

In Prediker 7:13-22 laat God veel krom wat een mens met geen mogelijkheid recht kan buigen. Welke houding moet je aannemen als je zo’n kromme situatie tegenkomt? ‘Al te rechtvaardig zijn’ wil zeggen dat jij de rechtvaardige uithangt: wie ben ik dat mij dit moet overkomen? Of je denkt dat jij door rechtvaardig gedrag kunt voorkomen dat jou onrecht wordt aangedaan. Trouwens, hoe rechtvaardig ben je zelf eigenlijk? De keerzijde is dat je denkt dat het allemaal niets meer uitmaakt. Als het kwaad niet wordt bestraft en mensen ongestoord hun gang kunnen gaan, neem jij het ook niet meer zo nauw. Dat is je reinste dwaasheid en flirten met.

Je ontkomt aan beide extremen als je de houding aanneemt van ontzag voor de HEER. Dan laat je het eindoordeel aan God over en schuif je Hem niet het kwaad in de schoenen. Tegelijk neem je zelf ook geen toevlucht tot het kwaad, maar ga je het zoveel mogelijk uit de weg.

Het leven als eenheid zien

De wijze herinnert zich voortdurend dat wij in Gods wereld leven. God heeft niet alleen alles in het leven geroepen, maar Hij beheerst nog steeds heel zijn schepping. Dat heersen wordt in Prediker benadrukt als ‘het werk van God’, waarmee Hij alles creatief leidt en stuurt op zijn tijd (Prediker 3:1-14). Job krijgt juist

vragenderwijs van de Schepper te horen wie Hij is, in zijn goede zorg voor heel zijn schepping (Job 38:12). Hij beheerst zowel de micro- als de macrokosmos. De verleiding is aanwezig om God buiten het alledaagse leven te houden, zowel buiten de goede als de kwade dagen. Je deelt je leven op in compartimenten, waarbij God in sommige delen geen rol speelt. Mensen maken dan tweedelingen tussen gewoon en geestelijk, tussen natuurlijk en bovennatuurlijk enzovoort. Deze vorm van gespletenheid ligt constant op de loer. Alsof God genoeg moet nemen met onze geestelijke momenten, terwijl Hij de hele werkelijkheid omvat, het leven van elke dag, van vroeg tot laat. Niemand is zo betrokken als Hij, met goddelijke interesse houdt Hij zijn schepping in het oog. Al raakt ons leven steeds verder gespecialiseerd en gefragmenteerd, God staat garant voor eenheid.

Vandaar dat Prediker aandacht vraagt voor de levenskunst van het genieten. Hoe moeizaam het leven ook mag zijn, teleurstellend en weerbarstig, vergeet niet te genieten van het goede dat God geeft. Tot achtmaal toe klinkt een dergelijke oproep in het boek. Dat genieten gaat niet zozeer over grote dingen, maar komt juist naar voren in het ogenschijnlijk kleine en gewone: je eten en drinken.

De climax van Prediker klinkt in de slothoofdstukken: geniet als je de gelegenheid krijgt in je jonge jaren en bedenk dat God je ter verantwoording zal roepen over hoe je hebt geleefd. Dat betreft niet alleen hoe je hebt genoten, maar vooral ook óf je dankbaar hebt genoten op de momenten dat het kon. Of had je dat soms uitgesteld en gepland zoals het jou uitkwam? En ben je aan mooie gelegenheden voorbijgegaan? Vandaar die bekende oproep: 'Gedenk je Schepper.' Hij zal uiteindelijk oordelen over wat goed en kwaad is geweest. Zijn oordeel gaat over het kwade, maar raakt evenzeer het goede. Het getuigt van wijsheid en van ontzag voor God als Hij direct wordt betrokken bij alles wat het leven biedt. Dan is het aardse leven goed, omdat de hemel mij begroet. In alle toonaarden van wijsheid.

EGBERT BRINK IS DOCENT OUDE TESTAMENT, PASTORALE EN BIJBELSE THEOLOGIE AAN DE TU KAMPEN EN PREDIKANT IN WADDINXVEEN

De vier grondtonen in de wijsheidsliteratuur:

1. Groot denken van God.
2. Klein denken van jezelf.
3. Het kwaad uit de weg gaan.
4. Het leven als eenheid zien.

> Van de redactie

Meer wraakpsalmen alstublieft

Een tijdje geleden woonde ik online een workshop bij van collega Alexander Veerman over liturgie en seksueel misbruik. 'Onze liturgie is meestal meer geschikt vooraders, dan voor slachtoffers', zei hij. Dat schokte mij. Onze Heer staat toch aan de kant van de verdrukten en de rechtelozen? Maar ik moet hem gelijk geven. In een kerkdienst is plaats voor schuldbelijdenis en genadeverkundiging. Daders vinden daar vergeving en nieuwe ruimte. Maar slachtoffers van seksueel misbruik veel minder. Zij voelen zich vaak ten onrechte schuldig. Zo'n schuldgevoel verdwijnt niet door een schuldbelijdenis en genadeverkundiging. Dan is er ook nog het idee dat de dader door vergeving vrijuit gaat.

» Is onze liturgie te soft geworden? «

Het is een groot wonder dat je als mens van Gods genade mag leven. Tegelijk: als juist de verdrukten, de rechtelozen, de beschadigden geen plek meer vinden in de liturgie, dan gaat het echt mis. Misschien komt dat ook wel doordat we het ook in de kerkdienst graag gezellig houden. In het gewone leven en op sociale media lijkt het meestal het veiligst en het prettigst om mooi weer te spelen. Wie zit er te wachten op woede, wanhoop of verlangen naar wraak? Tegelijk gaat het met velen van ons lang niet zo goed als het lijkt. Alleen al in het afgelopen jaar waren 1,2 miljoen Nederlanders slachtoffer van huiselijk geweld. Bijna de helft van de Nederlandse vrouwen boven de vijftien jaar heeft minstens een keer een vorm van seksueel geweld ervaren.

Bij de Heer ben je gelukkig welkom, niet alleen met al je zonden, maar ook met je beschadigingen, woede en wanhoop. Dat moet in de liturgie ook te merken zijn. Is onze liturgie daarvoor te soft, te lief geworden? Misschien kan het helpen om niet alleen te zingen over geborgenheid bij God de Vader, maar ook te zingen 'Hoe lang, o Heer, vergeet Gij mij?' (Gereformeerd Kerkboek 13:1). Misschien moeten we niet alleen de mooie verzen van Psalm 139 zingen, maar ook 'wanneer, o God, wordt door uw macht, de goddeloze omgebracht?' (Gereformeerd Kerkboek 139:7,9). God zelf legt ons tenslotte ook die woorden in de mond.

BRAM BEUTE IS REDACTEUR VAN ONDERWEG EN PREDIKANT VAN DE BAZUINKERK IN KAMPEN

'Ik wil me verwonderen over het leven'

'Filosofie helpt om een bescheiden mens te worden', is de diepe overtuiging van Jan van der Stoep. Deze zomer zwaait hij na twaalf en een half jaar af als lector aan de Christelijke Hogeschool Ede. De filosoof begint aan een nieuwe uitdaging aan de TU in Kampen die hij combineert met zijn bijzonder hoogleraarschap in Wageningen. Hij ziet ernaar uit om, na jaren toegepaste filosofie, weer met het vak zelf bezig te kunnen zijn. 'Het ligt dicht bij mezelf, dicht bij wie ik ben.'

Een filosoof is letterlijk een vriend van de wijsheid. Wijs zouden we allemaal wel willen zijn, maar filosofie is voor veel mensen toch een ongrijpbaar vak. Het leidt op tot werkloosheid, wordt dan snel gezegd. Van der Stoep moet erom lachen. 'Dan moeten ze maar eens kijken naar de fondsen voor onderzoek die we in Ede hebben gekregen van bedrijven en maatschappelijke organisaties. Ze wilden graag gebruik maken van onze filosofische kennis en vaardigheden, zo praktisch kan het dus zijn.'

Je begon met biologie, specialiseerde je in insecten. Wat maakte dat je daarna filosofie ging studeren?

'Ik had in Wageningen christelijke filosofie als afstudeervak gedaan bij Egbert Schuurman. Hij stimuleerde me om erin door te gaan. De studie biologie gaat vooral over de natuur zelf, ik was de verwondering wat kwijtgeraakt. Omdat ik ernaar verlangde dat terug te krijgen, heb ik mij op advies van Schuurman aan de VU ingeschreven voor filosofie. Ik wilde iets doen met mijn liefde voor de schepping, me verwonderen over het leven.'

Wat gebeurt er in de filosofie dan precies waardoor je je gaat verwonderen?

'Als filosoof ben je vooral bezig helderheid te verschaffen. Je probeert precisie aan te brengen in wat mensen zeggen. Als ik met beleidsmakers praat, probeer ik helderheid te brengen in hun taal en begrippen, probeer samen met hen te ontdekken wat ze precies bedoelen. Dat helpt hen om betere keuzes te maken. Je bent een soort taaldokter, die op de taalhygiëne let. Dat doe je vooral door vragen te stellen. Wat bedoel je precies? Wat betekent hetgeen je zegt eigenlijk? Vaak kom je uit bij de grondbegrippen: wat is liefde, wat is leven, wat is waarheid, wat is recht? Dat zijn begrippen die een bepaald geheim in zich dragen. Je weet allemaal intuïtief wel wat liefde is, maar als je er een definitie van probeert te geven ben je het kwijt. Als je deze begrippen goed gebruikt, dan vormen ze deuren naar een nieuwe denkruimte. Ze stimuleren de verbeelding. Zo ontstaat de verwondering.'

Van wie heb jij vooral wijsheid ontvangen?

'Dan denk ik vooral aan mijn vader. Hij werkte als schadecorrespondent bij een verzekeraar, een praktische

» ***Maak je van liefde of
waarheid een definitie,
dan ben je het kwijt*** <<

man dus. Als ik ergens mee zat, bleef hij rustig, en ging hij het probleem van verschillende kanten bekijken. Dan zocht hij naar de nuance: "Heb je het al eens zo bekeken, heb je wel daaraan gedacht?" Een wijs iemand heeft de zaak van verschillende kanten bekeken, waarna hij ook weet wat er gebeuren moet. Een handeling die trefzeker is. Het doen zelf hoort ook bij de wijsheid. Wie het mooi kan vertellen, maar er niet naar handelt, is geen wijs iemand. Het is een drieslag: inzicht in de situatie, weten wat er moet gebeuren en ernaar handelen.'

'Wijsheid was bij ons in de familie sterk verbonden met Spreuken en Prediker. Toen ik belijdenis deed,

kreeg ik een bijbeltje van mijn ouders. Voorin hadden ze geschreven: "Vertrouw op de Here met uw ganse hart en steun op uw eigen inzicht niet. Ken Hem in al uw wegen, dan zal Hij uw paden recht maken. Wees niet wijs in eigen ogen" (Spreuken 3:5 en 6, vertaling NBG '51). Dat ze dat mee wilden geven vlak voor ik ging studeren, heeft indruk op me gemaakt. Toen ik na biologie ook nog filosofie wilde gaan doen, vroegen mijn ouders zich wel af wat ik daarmee dan kon. Blijf maar met beide benen op de grond, vonden ze.'

***Welke rol spelen de oudtestamentische
wijsheidsboeken nu nog in jouw denken?***

'In Spreuken heeft wijsheid te maken met de gezindheid van het hart, gericht op een zuiver leven, niet op eigen inzicht vertrouwen. Eigenlijk zei Socrates dat ook al, de vader van alle filosofen: door veel te willen weten, ontdek je dat je niet zoveel weet. Op het moment dat je denkt dat je begrijpt wat liefde is of waarheid, dan is het alweer ontsnapt aan je begrip. Liefde, recht en waarheid wijzen naar Gods bedoeling. Als ik daarvan

>>

een definitie probeer te geven, heb ik er al een afgod van gemaakt. Dan ben ik degene die weet wat recht, liefde en waarheid is. Elke definitie die je geeft gaat weer mank. Vergelijk het met de liturgie, dat is een manier om God te ontmoeten, een landingsbaan voor de Geest, zeggen we vaak. Als je echter de liturgie gaat verzelfstandigen, schiet je je doel voorbij en kun je God juist kwijtraken. Streven naar wijsheid betekent dat je ernaar verlangt de dingen steeds beter te gaan begrijpen. Omdat ik als bioloog de namen van de meeste planten in Nederland ken, zie ik als ik door het veld loop meer dan een gemiddeld iemand. Maar als ik het daarbij laat, mis ik de essentie, namelijk het wonder van het leven waarvan die plant een uiting is. Zoals ik al zei, begrippen zijn een soort deuren die je in een nieuwe ruimte brengen. Maar als je je op de deur gaat fixeren, ben je die nieuwe ruimte kwijt.'

Filosofie gaat dus niet uit van absolute overtuigingen?

'Als het goed is, word je van filosofie een bescheiden mens. Maar we hebben in de geschiedenis ook veel slechte voorbeelden gezien. Marx bijvoorbeeld. Zijn inzichten werden ideologie. Terwijl filosofie je juist helpt om voorbij de ideologie te komen. Bob Goudzwaard heeft me hierin erg geïnspireerd. Hij liet in zijn boeken zien dat ideologieën gesloten systemen zijn. Dat zagen we in de jaren tachtig vooral bij het communisme, maar je ziet het ook bij een te vast geloof in de markt, in absolute zekerheid of in culturele identiteit. Als je denken absoluut wordt, gaat het je gedrag sturen.'

» **'Ons leven is door en door aards'** <<

Zijn Spreuken en Prediker te vergelijken met de teksten van de oude Griekse filosofen?

'Wat hen bindt, is het verlangen naar wijsheid. In Plato's dialogen worden de dingen ook van meerdere kanten bekeken, net als in Spreuken. Als je verzen uit Spreuken naast elkaar legt, spreken ze elkaar soms volkomen tegen. Er zit dus iets situationeels in. Prediker is meer van het schouwen, even gaan zitten en eens rustig kijken. Heeft het wel zin wat we doen? Daar hebben de Grieken het woord *skhole* voor, waar ons woord 'school' vandaan komt. Opmerkelijk is dat het 'vrije tijd' betekent, tijd om te denken, contempleren, aanschouwen. Filosofen waren mensen die de schaapjes op het droge hadden en tijd hadden om te schouwen. Bij de Prediker was dat ook zo, hij vraagt zich na alle succes in zijn leven af wat al dat zwoegen eigenlijk voor zin heeft gehad. Dat is een typisch filosofische vraag.'

In Wageningen geef je de leerstoel Christelijke Filosofie vorm door colleges voedslethiek te geven. Zo praktisch kan filosofie dus zijn, wijsheid over wat je eet?

'Ik noem het inmiddels ethiek van landbouw en voedsel, ik wil productie en consumptie van voedsel graag bij elkaar houden. Er komt een mooie gemêleerde groep studenten op af, niet alleen christenen. Kern van mijn college is dat ik laat zien dat nadenken over voedsel alles te maken heeft met hoe je in het leven staat. Wat betekent het wat je op je bord hebt? Hoe kijk je ernaar vanuit je eigen levensbeschouwing?'

In het Jodendom zie je dat eten aan regels gebonden is en daardoor opgetild wordt tot iets sacraals. Zegt het christelijk geloof ook iets over wat we op ons bord hebben?

'Dat wordt vaak miskend, doordat we een te modernistische invulling van rentmeesterschap hanteren. Descartes maakte onderscheid tussen de wereld van denken en de wereld van buiten. Het lichamelijke hoorde bij de wereld van buiten. De tegenstelling tussen mens en natuur hebben we als christenen overgenomen, maar is typisch modern. In de Bijbel heeft geloof alles met de akker te maken, met ons eten. Als we planten en dieren eten, maken we er via ons lichaam intens contact mee, dat zie je in de Bijbel ook terug. Niet voor niets vindt de ontmoeting

Jezus is koning

Het is een van de grote vragen die we steeds weer tegenkomen, bij anderen of jezelf: als God dan liefde is, waarom doet Hij niets aan al het lijden en alle onderdrukking op aarde? Wat we eigenlijk vragen is: waarom gebruikt God zijn macht niet? In die vraag verbergt zich onze diepste overtuiging: macht is sterker dan liefde.

De Levende vindt dat niet en heeft dus aan Jezus alle bevoegdheid gegeven in de hemel en op de aarde. Zoals Jezus bij zijn leven op aarde liefde en zorg ademt en afziet van elke vorm van macht, geweld, zelfbescherming, manipulatie of dwang, zo leidt Hij nu de kosmos.

Hij vergeldt geen kwaad met kwaad, maar kwaad met goed. Hij doet niet aan voor wat hoort wat, aan vergelding, of aan directe straf op het kwaad. Hij blijft zich beperken tot alleen maar goede gaven, goede woorden, uitnodigingen, vragen, ontdekkende, aan het licht brengende woorden.

Hij wint harten van mensen zonder hun geweld aan te doen. Hij laat zich uit zijn schepping weg ontkennen, zoals Hij zich buiten de stad weg liet kruisigen. En als het weer morgen is, is er weer het licht van de zon van zijn zorg, met allerlei nieuwe kansen en mogelijkheden voor iedereen. Hij doet van alles aan het lijden en de onderdrukking op aarde, alleen zonder macht.

» Liefde is machtiger dan macht «

Misschien wordt die grote vraag daarvan alleen maar groter, maar het is wel werkelijk consequent. Er zit de diepe overtuiging in dat liefde machtiger is dan macht, dat goedheid sterker is dan kwaad, dat geven vruchtbaarder is dan nemen en kwetsbaarheid meer oplevert dan zelfbescherming.

Jezus leeft als koning van alles naar de boodschap waaraan Hij gestorven is, inclusief heel zijn Bergrede en al zijn gelijkenissen. Het lijkt me een reden te meer om Hem te vertrouwen, of we het nu begrijpen of niet.

WIM VAN DER SCHEE IS PREDIKANT VAN DE HERVORMDE WIJKGEMEENTE LINDTSE HOF IN ZWIJNDRECHT

met God en met elkaar rond de maaltijd plaats, denk aan het heilig avondmaal. Andere lichamen sterven om ons te voeden en er zal een tijd komen dat ons lichaam tot voedsel dient voor andere organismen. We zitten in een keten van eten en gegeten worden en zijn diep verweven met andere organismen. Ons leven is door en door aards, zo spreekt de Bijbel er ook over.'

Wat is je advies aan de lezer die zich deze zomer wil bezinnen op zijn of haar eetpatroon?

'Stel jezelf eens de vraag: ben ik nog dankbaar voor mijn eten? En wat betekent het dat ik voor mijn eten bid en dank? Is de snelheid waarmee ik eet in lijn met de zorg die eraan besteed is? Eten is levenskunst. Ten tweede: wat ligt er precies op je bord? Als je vlees eet, doe het met mate en respect. Er is een dier gestorven, eet het daarom niet achteloos weg.'

» Van filosofie word je een bescheiden mens «

Wat is je advies aan lezers die deze zomer tijd willen nemen om naar meer wijsheid te zoeken?

'Niet zozeer om een stapel boeken te lezen. Stel jezelf vooral eens de vraag: waarom doe ik wat ik doe? Wat geeft echt betekenis aan mijn leven? Waartoe ben ik op aarde? Die vragen kunnen beangstigend zijn, maar ook het begin van verwondering, over mensen die je gegeven zijn, over de schepping waarin je mag rondlopen. Het zijn ook de vragen die Prediker zich stelt: wat voor nut heeft dat wat ik doe? Dan zal je ontdekken dat het leven iets moois heeft, een geheim bevat...'

ARIE KOK IS JOURNALIST EN SCHRIJVER

Jan van der Stoep (1968) is bijzonder hoogleraar christelijke filosofie in Wageningen en vanaf 1 augustus tevens hoofddocent filosofie en bijzonder hoogleraar christelijke filosofie aan de TU Kampen. Van der Stoep is ook bestuurslid van A Rocha Internationaal, een mondiale beweging van christenen met hart voor de schepping.

SOFIE EN GOOCHEM IN GESPREK

Gereedschapskist bij de wijsheidsboeken

Sofie:

Goochem, ik zit elke dag op school, ik leer veel, maar toch heb ik het gevoel dat ik er niet veel wijzer van word. Want de Prediker zegt toch: 'Er is niets nieuws onder de zon. Wanneer men van iets zegt: 'Kijk iets nieuws', dan is het altijd iets dat er sinds lang vervlogen tijden is geweest. De vroegere generaties zijn vergeten, en ook de komende zullen weer worden vergeten' (Prediker 1:9-11). Hoe kan dat?

Goochem: Sofie, wijsheid is iets heel anders dan nieuwe dingen leren. In het Hebreeuws is het woord voor wijsheid, 'chochma': de diepe, doorleefde kennis die je leven naar zijn doel brengt. Je bent bijvoorbeeld pas een goede dokter als je niet alleen je kennis goed in praktijk brengt, maar ook goed leert luisteren naar je patiënt en het beste met hem of haar voor hebt. Ik heb het nu over de wijsheid in kleine letters, maar het boek Spreuken (het grootste wijsheidsboek in de Bijbel) begint niet voor niks met wat WIJSHEID met grote letters

is: 'Het begin van alle kennis is ontzag voor de HEER; een dwaas veracht de wijsheid en weigert elk onderricht (Spreuken 1:7). Dit is de WIJSHEID als basis van alle kennis en wijsheid in je doen en laten. Dat is ook je levensbestemming: leef in ontzag voor de HEER en gehoorzaam aan zijn Woord, samengevat: 'Heb God lief boven alles en je naaste als jezelf.'

Sofie: Waar kan ik die wijsheid vinden?

Goochem: Die kun je vinden in Gods Woord. Heel concreet in de wijsheidsboeken van de Bijbel zoals in het boek Spreuken.

Sofie: Is het wijs om al die wijsheidsboeken achter elkaar te lezen?

» Lees gewoon eens anders «

‘De woorden van een lasteraar neemt men gulzig in zich op, als een lekkernij die de buik verzadigt.’

SPREUKEN 18:8

Illustratie: Christian Zomer • www.christianzomer.nl

Goochem:

Je kunt natuurlijk al die boeken achter elkaar lezen. Of je leest op 3 augustus hoofdstuk 3 van het boek Spreuken enzovoorts. Maar er zijn ook creatievere manieren om ermee aan de slag te gaan, zodat de wijsheid uit deze boeken ook beter blijft hangen. Lees gewoon eens anders!

Creatief lezen

- Lees het spreukenboek op themawoord door. Pak de concordantie erbij en zoek op in welke spreuken bijvoorbeeld het woord hart of vreugde voorkomt. Je zult zien dat je heel wat meer ontdekt over dit thema. Zoveel dat je deze informatie kunt gebruiken in je dagelijks leven. Heb je gelijk stof voor een bijbelkring of verenigingsavond.
- Lees de losse spreuken wel op volgorde van nummer, maar elke keer als je een spreuk gelezen hebt, kies je er een verkeersbord bij. Een gebodsbord, verbodsbord, aanwijzingsbord enzovoorts. Welk soort verkeersborden gebruikt de verkeersleiding van het spreukenboek het meest?
- Daag de Prediker uit en stel hem de vragen die je op je hart hebt. De Prediker denkt diep na over het leven. Hij spreidt zijn twijfels en negatieve ervaringen uitgebreid ten toon. Kijk met zijn boek in de hand in hoeverre hij jouw vragen ook heeft en of hij daarop antwoorden heeft kunnen vinden.
- Laat de Prediker jouw vragen eens bepalen: zoek uit waarbij hij vragen stelt en maak daarvan je eigen vragen. Stel er een paar ter opluistering van een vergadering, een les op school of gebruik er een paar voor een bijbelkringavond.

» Laat de Prediker jouw vragen bepalen «

- Adrian Verbree heeft inspirerende boekjes geschreven bij de wijsheidsboeken met aansprekende cartoons van Christian Zomer: *Hooglied voor liefhebbers*, *Prediker in beeld*, *Spraakmakende spreuken* en *Psalmen voor ogen*. Zeer de moeite waard om met behulp van deze boekjes door de wijsheidsboeken heen te gaan.
- We leven in de tijd van de smileys. Kies een smiley uit met een bepaalde emotie. Zoek bij deze emotie een psalm of een deel uit Hooglied. Dat kun je goed met behulp van een concordantie doen.

»

Sofie:

Even stoppen, Goochem. 't Wordt me wat veel zo. Ik wil je nog wat vragen: koning Salomo stond bekend om zijn wijsheid. Ik wil hem wel als leraar die mij uitlegt wat een wijs leven is. Als koning Salomo les zou geven over wijsheid, wat zou hij dan zeggen?

Goochem: Koning Salomo zou beginnen met zijn levensverhaal. Hij mocht aan het begin van zijn koningschap wensen wat hij wilde. Hij koos geen macht of rijkdom, maar wijsheid. Daarbij kreeg hij ook de macht en rijkdom. Daarmee koos hij voor het volk dat hij moest leiden en niet voor zichzelf. Dat is de eerste les: je bent niet op aarde om te leven voor jezelf. Les twee van hem zou zijn dat iedereen om die wijsheid mag vragen (Jacobus 1:5). Hij zou de anekdote vertellen van twee vrouwen met de levende en de dode baby en hoe hij dat oploste. Zijn derde les is, denk ik, dat je ontzag voor God moet houden en Hem moet blijven gehoorzamen om een wijs leven te kunnen blijven leven en dat je daar ook de vruchten van mag plukken in en na dit leven.

» Iedereen mag om wijsheid vragen «

Sofie: Afgoden, vrouwen en geld trokken koning Salomo van God weg. Wat kan mij bij God nu wegtrekken?

Goochem: Lees maar eens Job 28. Dat gaat erover dat de mens veel weet en kan. De ultieme wetenschap in die tijd was dat je goud en zilver kon delven uit de mijnen. Zomaar kostbare grondstoffen uit de grond halen om er prachtige, kostbare producten van te kunnen maken. Kennis en wetenschap kunnen zo almachtig lijken dat je denkt daar de wijsheid te vinden. Maar hoe de mens ook graaft, doordenkt en leert, wijsheid voor zijn levensdoel kan hij niet opdelen. Daarvoor zal hij bij God moeten zijn, ontzag voor Hem hebben en het kwaad moeten mijden (Job 28:28).

Goochem:

Nu terug naar de tips om eens anders te lezen.

Wijsheid is leren doen

- Maak een kahootquiz bij het spreukenboek. Bijvoorbeeld over de structuren die gebruikt worden, welke thema's het meest voorkomen, welke dieren als personificatie worden gebruikt, enzovoorts.
- Je kunt bij de themawoorden van het Spreukenboek een kwartetspel maken en dit bijvoorbeeld met je gezinsleden spelen.
- Bedenk een rollenspel. De een kruipt in de huid van Job, een paar anderen in die van Jobs vrienden. Of de een in die van Prediker, een ander in die van de spreukendichter.
- Ga als vakantietrip met familie of vrienden sportief op pelgrimsreis naar Santiago de Compostela of dichterbij naar een klooster in het zuiden van ons land, in Schiermonnikoog of België. Gebruik de psalmen, in welke versie dan ook, om tijdens de reis God te loven.

Kunst en cultuur

- Vrouwe Wijsheid en vrouwe Dwaasheid maken aan het begin van het spreukenboek reclame voor zichzelf. Ga mentaal met ze uit en zet de positieve en negatieve eigenschappen van beiden dames op een rij. Welke dame (of heer) past het beste bij jou? Aan wie zou je verkering willen vragen?
- Kun je goed tekenen of schilderen? Maak cartoons bij verschillende spreuken. Ontdek hoe zo'n tekening veel kan verduidelijken en de wijsheid van de woorden dichterbij brengt.
- Hooglied is een prachtig liefdeslied tussen een jongen en een meisje. Ben je muzikant? Zet dit lied eens om in hedendaagse liefdestaal en zet 'm op muziek. Je hebt zo een nieuwe tophit voor de (christelijke) top 40!

» Je hebt zo een nieuwe hit voor de top 40 «

Sofie:

Zo word ik vast wijs. Maar wat heb ik daaraan?

Goochem: Hebben we niet veel voorbeelden van wijze mensen in de Bijbel? Je ziet aan koning Salomo, toen hij nog ontzag voor God had, hoeveel rust, vrede en welvaart dat in zijn land gaf. Dat geldt ook voor koning David. Ja, zul je zeggen, dat zijn allemaal koningen, maar dat ben ik niet. Maar denk dan aan de jonge David als herdersjongen of aan Dorcas en Lydia uit het Nieuwe Testament die gewoon met een goed hart goede dingen deden voor de mensen om hen heen. Of aan Abel die trouw de schapen hoedde en van God hield. Zij waren gelukkige mensen die hun levensloop in overeenstemming hadden gebracht met hun levensbestemming. Of denk aan gelovige, wijze mensen in je familie of kerk. Mensen die je om advies kunt vragen, omdat hun leven en boodschap bij elkaar passen. Het is dus niet nodig om een hoge positie te hebben om te kunnen laten zien hoeveel zegen een wijs leven kan geven.

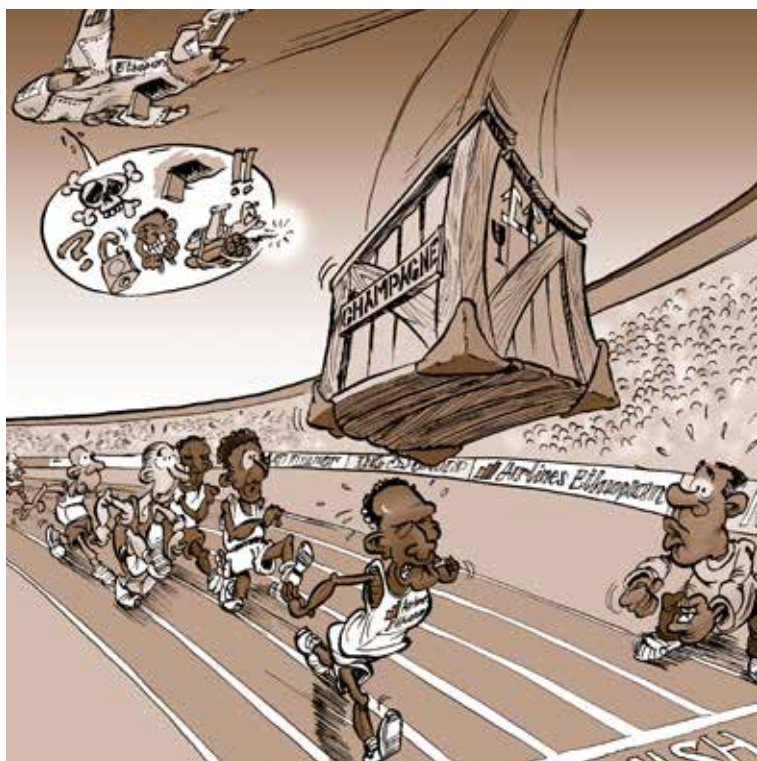
Sofie: Als wijsheid zo goed is, wat heb ik dan aan de kennis die ik allemaal op school moet opdoen?

Goochem: De wijze mensen die ik hierboven noemde, hebben allemaal een vak geleerd. Zij konden met ontzag voor God en door te gehoorzamen aan zijn Woord deze kennis en vaardigheden op een wijze manier op het leven van henzelf en anderen om hen heen toepassen.

Sofie: Dank je wel Goochem, voor je lessen en adviezen. Heb je nog een laatste mooie spreuk voor me?

Goochem: Jazeker, Sofie, deze. Hij is niet speciaal mooi, maar wel heel toepasselijk voor jou: 'Geniet dus, beste vriend, van je jonge jaren, haal je hart op aan de dagen van je jeugd. Volg de wegen die je hart wil gaan, gun je ogen wat ze wensen. En onthoud bij alles wat je doet dat God je aan zijn oordeel onderwerpt. Belast je hart niet met verdriet en houd je lichaam vrij van kwalen, want je jeugd en jonge jaren zijn al snel voorbij. Gedenk daarom de schepper in de dagen van je jeugd' (Prediker 11:9-12:1).

ANNELIES SMOUTER IS EINDREDACTEUR VAN ONDERWEG EN THEOLOOG

'Ik heb onder de zon opnieuw gezien dat niet altijd een snelle hardloper de wedloop wint, een sterke held de oorlog, dat hij die wijs is niet altijd zijn brood heeft, en hij die inzicht heeft zijn rijkdom, hij die bekwaam is het respect. Zij allen zijn afhankelijk van tijd en toeval.'

PREDIKER 9:11

Ik zou wel eens willen weten

Ik zou wel eens willen weten, waarom zijn de bergen zo hoog
Misschien om de sneeuw te vergaren
Of het dal voor de kou bewaren
Of misschien als een veilige stut voor de hemelboog
Daarom zijn de bergen zo hoog

Ik zou wel eens willen weten, waarom zijn de zeeën zo diep
Misschien tot geluk van de vissen
Die het water zo slecht kunnen missen
Of tot meerdere glorie van God die de wereld schiep
Daarom zijn de zeeën zo diep

Ik zou wel eens willen weten, waarom zijn de wolken zo snel
Misschien dat 't een les aan de mens is
Die hem leert hoe fictief een grens is
Of misschien is het ook maar eenvoudig een engelenspel
Daarom zijn de wolken zo snel

Ik zou wel eens willen weten, waarom zijn de mensen zo moe
Misschien door hun jachten en jagen
Of misschien door hun tienduizend vragen
En ze zijn al zo lang onderweg naar de vrede toe
Daarom zijn de mensen zo moe

Jules de Corte

Kerkenraadsvisie op Youtube

Gemeentevergaderingen? Voor zover die in de afgelopen tijd al gehouden zijn, gebeurde dat meestal digitaal, via Zoom of een ander kanaal. Ook in de komende tijd zullen de mogelijkheden voor een groter samenzijn nog beperkt zijn. In het geval van digitaal is de communicatie toch anders dan 'normaal'. De kerkenraad van de NGK Rijsbergen presenteert daarom op Youtube de speerpunten waaraan zij op dit moment werkt. Een belangrijk punt in de gemeente van zo'n 160 leden is het vormen van kringen. De raad schrijft daarover: 'In onze visie gaat het in een kring om groei in rechtvaardigheid, omzien naar elkaar en vreugdevolle ontmoeting. En dat kan ook op heel andere manieren. Geestelijke groei of rechtvaardigheid betekent dat je steeds beter met je verstand gaat begrijpen en met je hart gaat geloven, hoe geweldig gaaf God is en met hoeveel onvoorwaardelijke liefde Hij naar jou kijkt.'

» Het kernwoord van de activiteiten is 'samen' «

De raad geeft aan dat bijbelstudie in de kring een prachtig instrument is om deze doelstellingen te halen. Maar er zijn veel meer activiteiten mogelijk, waarbij het kernwoord 'samen' is: samen zingen, koken, wandelen, vul maar in. Wanneer je als gemeente bezig gaat met kringen, moet je je volgens de kerkenraad meteen ook bezinnen op de rol van de ambten. Ook dat wordt meegenomen, in samenhang met vacatures voor de kerkenraad. Hoe geef je dan vorm aan het pastoraat? In een apart filmpje geeft de kerkenraad een voorzet om met een lager aantal pastorale oudsten en meer inzet van gemeenteleden het omzien naar elkaar tóch vorm te geven in deze tijd en tegelijkertijd de werklast beperkt te houden.

De gemeenteleden hebben voor deze presentatie op Youtube een link gekregen in het kerkblad. Voor de wijde wereld is de presentatie verborgen.

Feestelijk perspectief in Nijmegen

Iedereen haalt opgelucht adem nu de coronamaatregelen versoepeld zijn. Die versoepeling geeft nieuwe mogelijkheden voor het kerkelijk leven, ook al blijven voorlopig beperkingen gelden. De samenwerkingsgemeente GKv/CGK in Nijmegen kijkt al uit naar het moment dat alle maatregelen verdwenen zijn, naar verwachting in september. Deze gemeente wil dan niet zomaar overgaan tot 'het nieuwe normaal', maar het moment van het verdwijnen van de laatste maatregelen markeren met twee feestelijke diensten:

- 'Eén dienst waarin we als gemeente het accent leggen op onze afhankelijkheid van God "in goede en kwade dagen". Die dienst sluiten we af met een viering van het avondmaal.
- Eén dienst waarin we het accent leggen op de blijdschap dat we weer met z'n allen naar de kerk kunnen, God kunnen loven en elkaar kunnen ontmoeten.'

Vooraf komt een minimagazine uit. Daarin staat de liturgie van beide diensten, er komen gemeenteleden aan het woord over hoe zij de afgelopen tijd ervaren hebben én er staan twee bijbelstudies in die later ook in de wijken kunnen worden gebruikt. Het magazine geeft ook aandacht aan de kinderen. En aan méér; wat dit is, willen de initiatiefnemers nu niet verklappen: 'We maken dit mini-magazine zo mooi dat u het beslist een poosje wilt bewaren.'

In de Boskapel, het kerkgebouw van deze gemeente, moet een blijvende herinnering aan dat moment komen. Creatieve talenten worden alvast geprikkeld om daarover na te denken. Het is de bedoeling dat ook mensen in de buurt rond de kerk voor de dienst(en) worden uitgenodigd.

Noaberschap in Heemse

Noaberschap, dit woord staat voor het aloude systeem van onderlinge hulp op het platteland van Oost-Nederland. Je hebt je burens niet voor niets gekregen en op belangrijke momenten in een mensenleven kun je op hen een beroep doen – en zij op jou.

Het woord 'noaberschap' krijgt een nieuw jasje in de wijk Marslanden van Heemse. PKN en GKv-Marslanden, ondersteund door Plaatselijk Belang Marslanden zijn namelijk voor de hele wijk Marslanden (ongeacht of iemand lid is van een kerk of niet) een project gestart, door en voor inwoners van de wijk. Met dit project willen de beide gemeenten de betrokkenheid op en

» Je hebt je burens niet
voor niets gekregen «

met elkaar vergroten. Daarbij gaat het om allerlei vormen van praktische hulp: ook wie behoefte heeft aan gezelschap kan op noaberschap een beroep doen. De hulp is gratis, eventuele onkosten zijn voor rekening van de hulpvrager.

En verder

- Wat doe je als beroepingscommissie om de predikant die je op het oog hebt, voor te stellen aan de gemeente? Ongetwijfeld is er veel over hem of haar te vertellen, hij of zij kan ook zichzelf voorstellen. Die weg ging De Rank (GKv Zuidhorn) met dominee Roelof Tigelaar; van hem werd een filmpje gemaakt dat gemeenteleden konden bekijken. Het is voor iedereen te zien op het YouTube-kanaal van GKv De Rank in Zuidhorn. Recent heeft Zuidhorn inderdaad een beroep op dominee Tigelaar uitgebracht.
- Ook Kruispunt, de samenwerkingsgemeente CGK/NGK/PKN in Amersfoort Vathorst deelt allerlei zaken via filmpjes. Hiervoor gebruiken zij Facebook en Instagram. Te zien zijn bijvoorbeeld filmpjes van de zogenoemde Filibus, vorig jaar gemaakt, waarin jongeren geïnterviewd worden over onderwerpen die zij belangrijk vinden. Eerder zijn de filmpjes al in de eredienst getoond.

> **Zie: www.facebook.com/kruispunt**

Van rouw word je wijzer

Na bijna anderhalf jaar met veel beperkingen vanwege corona komt er eindelijk wat ruimte om te 'vieren'.

Je mag weer met een paar mensen samen zijn, de restaurants en terrassen zijn open, je kunt weer naar de film of een concert en er worden heel wat plannen gemaakt om feestjes 'in te halen'. Bovendien is het lekker weer en wordt er in Europa gevoetbald. We zijn collectief een beetje in feeststemming. En dan staat er zo'n tekst boven dit artikel.

‘Het is beter dat je naar een huis vol rouw gaat dan naar een huis vol feestrumoer, want in een huis vol rouw eindigt iedereen.’

Prediker 7:2a

De tekst komt uit het begin van Prediker 7, waar meer van dit soort zinnen staan. Lees bijvoorbeeld vers 1-4. Hoe kan Prediker zoiets zeggen? Het maakt je eigenlijk boos. We hebben in die anderhalf jaar te vaak meegemaakt hoe dat is, een huis vol rouw. We weten wat verdriet en rouw doen met een mens. Het put uit, het kan je fysiek ziek maken, daar is niets goeds aan. En dan zou het beter zijn om naar een huis vol rouw te gaan dan om feest te vieren?

Nadenken

Misschien is het wel precies Predikers bedoeling dat we zeggen ‘er klopt niets van’. Prediker probeert in zijn boek wijsheid over te brengen. Hij doet dat op een speciale manier: prikkelend, weerstand oproepend. Zodat je wel moet luisteren. Het gaat Prediker in zijn zoeken naar wijsheid erom dat je leert hoe je goed kunt leven met God, met mensen om je heen en met jezelf. Wijsheid gaat dieper dan het hebben van kennis en gaat ook dieper dan veel wat we in onze samenleving zien. Hij wil ons in dat diepere meenemen. Hij zegt dan dingen waarvan je denkt: ‘Dat klopt niet; dat kan toch niet, dat dát in de Bijbel staat!’ Met als gevolg dat je gaat nadenken. En dan heeft Prediker je precies waar hij je hebben wil.

>> ‘Wijsheid groeit niet aan de oppervlakte van het leven’ <<

Wat zou de bedoeling kunnen zijn van deze tekst? Het is niet zo dat Prediker nu eenmaal een somber mens is of dat hij alles negatief bekijkt. In Prediker 2:24 zegt hij dat het goed is om te genieten van eten en drinken en van het goede dat God geeft. Kennelijk heeft hij daar wel oog voor. Maar waarom is het dan beter om naar een plek waar verdriet is te gaan, dan naar een feest? In het algemeen klopt dat namelijk echt niet. Feest is goed en om van te genieten. En verdriet hoort niet bij Gods goede schepping. Maar in een bepaald opzicht is het waar, en het is niet zo gek dat Prediker juist dat punt opvalt, namelijk: dat je op een plek waar verdriet is ‘wijsheid’ kunt leren; die kans loop je veel minder op een plek waar gefeest wordt.

Stilgezet

Ik hoorde iemand bij deze tekst zeggen: ‘Wijsheid groeit niet aan de oppervlakte van het leven, die groeit in de diepte van het bestaan. In de stilte, daar waar het lijden is en het sterven, daar groeit wijsheid.’ Ik ben dat nooit vergeten. Het is ook waar denk ik. Veel mensen zullen de ervaring

>>

hebben dat als je wordt stilgezet door bijvoorbeeld ziekte of verlies zo'n moeilijke tijd tegelijk ook een periode is van verdieping. Verdieping van vriendschappen, soms ook van geloof, van mildheid of geduld, van vertrouwen en hoop. Dat hoeft niet altijd, maar vaak gebeurt het wel. Velen zullen ook herkennen dat bij een bezoek aan mensen met

» *Het is makkelijk om diepe vragen te overstemmen* «

verdriet of rouw een ander soort gesprekken ontstaat dan wanneer de omstandigheden gemakkelijker zijn, en dat het vaak kostbare momenten oplevert van verbondenheid. Je leert in zulke tijden samen bidden, samen op God vertrouwen, samen hopen en huilen.

Deze tekst noemt nog een aspect van het binnenstappen in een huis waar lijden en rouw is, namelijk dat je geconfronteerd wordt met je eigen kwetsbaarheid en sterven. Dat is iets wat we eigenlijk liever vermijden, we gaan liever op in de dingen die daarvan afleiden. Natuurlijk mag je best genieten, ook van allerlei wat meer oppervlakkige dingen, van chillen, uitgaan, shoppen,

Gespreksvragen

1. Ds. A.F. Troost schreef een boekje over Prediker. Hij zegt over dit gedeelte dat het bijzonder is dat er bij een open graf zoveel vragen opkomen over Gods zorg en leiding en dat je je tegelijkertijd vaak op een begrafenis dichter bij God kunt voelen dan bijvoorbeeld bij een huwelijksluiting. 'Alsof je in een rouwdienst dichter bij het geheim van het leven bent dan in een trouwdienst' (A.F. Troost, Praten met Prediker, blz. 106). Is dat herkenbaar? Zou dat iets te maken hebben met wat Prediker bedoelt?
2. Rouw en verdriet zorgen niet automatisch voor wijsheid (vergelijk Job 2:9, Spreuken 30:3). Het verdriet kan je zo overspoelen dat je God niet meer ziet, laat staan dat je zou weten hoe je zelf verder moet. Het is ook lang niet altijd waar dat nood leert bidden, misschien leert nood wel even vaak vloeken. Iemand zei: 'In de kerk leer je bidden, woorden die je in de nood nodig hebt.' Zou dat ook in Predikers les zitten? Dat je niet alles nog helemaal moet leren als je zelf geraakt wordt door verdriet?

enzovoort. Daar is niets mis mee, maar je leert er ook niet zo veel van. Je wordt er niet 'wijzer' van. Het leert je niet om goed met God en anderen en jezelf te leven. Dat gebeurt vaak in de diepte, als je wordt stilgezet, bij het sterven en bij grote levensvragen.

Dwaas

Die uitspraak van Prediker in vers 2b: 'je leven lang ter harte moet nemen' is niet bedoeld om je alle plezier te ontnemen of je somber te maken, maar juist om je goed te doen. Tegen een cultuur van verdoving in roept deze tekst je op om verdriet en rouw onder ogen te zien en je af te vragen: waar ligt temidden van dit alles mijn geborgenheid, mijn hoop? Dat vraagt moed en bewust stilstaan, want het is niet zo gemakkelijk om die diepe vragen binnen te laten komen. Het is veel gemakkelijker om ze te overstemmen. Dat is wat vers 4 bedoelt: het is gemakkelijker, maar het is ook dwaas om te vluchten in de lol van feestjes. Uiteindelijk geeft het wel even vrolijkheid, maar levert het weinig echte vreugde op.

Vreugde vinden

Hoe vind je die vreugde dan wel? Die komt als je bij dat stil worden bij lijden en rouw je realiseert wat God doet met ons verdriet. Als je je realiseert dat God er nu is, in ons leven dat aan alle kanten bedreigd wordt. Hij was er altijd, dezelfde in zijn trouw en genade en macht. Hij zal er zijn, dwars door verdriet en sterven heen. De Here Jezus kwam uit de hemel om de dood in te gaan, om ons 'huis van rouw' in te gaan en de dood van binnenuit te overwinnen. Hij stond op en leeft - en wij mogen leven met Hem. Wat Prediker op het oog heeft met deze tekst is dat we naar Hem vluchten en bij Hem echte vreugde en vrede vinden, zodat we verder kunnen, moed putten en wijsheid opdoen om het leven te kunnen leven.

» *Feestjes leveren weinig echte vreugde op* «

Juist nu wij snel weer terug willen naar alles wat er te genieten valt, is het goed dat we de achterliggende tijd niet vergeten. Dat we niet doen of die er niet was, maar stil staan bij het verdriet en bij de ernst van ziekte en sterven, bij het verdriet dat ons zelf trof, maar ook bij het lijden dat er wereldwijd is. We mogen schuilen bij de God die ons zijn liefde bewees - alleen Hij kan ons leven veilig laten zijn, om daarna met des te meer dankbaarheid nieuwe tijden en mogelijkheden uit zijn hand te ontvangen om van te genieten. Dat is 'wijs' leven, tot zijn eer.

MIRANDA RENKEMA IS THEOLOOG

OnderWeg

HOOPVOL EN
INSPIREREND

Neem nu een
abonnement op
OnderWeg!

Krijg tot € 11,50 korting en ontvang gratis het boek *De hemel op aarde, Liturgie voor kerkgangers* t.w.v. € 17,99.

Achter alles wat mensen doen en meemaken in de eredienst, is God bezig. Vanuit dit vertrekpunt behandelt Kees de Ruijter in dit boekje de belangrijkste aspecten van de liturgie. Dit boekje helpt om het gesprek over liturgie zo te voeren dat je elkaar niet kwijtraakt, maar samen verbonden blijft in Christus.

Ik kies voor:

> **Jaarabonnement papier-plus** van € 61,50 voor € 50,- en ontvang gratis *De Hemel op aarde* t.w.v. € 17,99. Ga naar www.onderwegonline.nl/papier-plus.

> **Jaarabonnement digitaal** van € 39,50 voor € 30,- en ontvang gratis *De Hemel op aarde* t.w.v. € 17,99. Ga naar www.onderwegonline.nl/digitaal.

Deze aanbiedingen zijn geldig tot 1 november 2021 of zolang de voorraad strekt.

Je abonneert je tenminste voor de aangegeven periode en tot wederopzegging.

OnderWeg verschijnt elke drie weken.

Lees-, kijk- en luistertips

VOOR GELOOFS- EN GEMEENTEOPBOUW

New Wine nu gratis online

In de vorige *OnderWeg* hebben we bericht over de zomerconferentie van New Wine en de mogelijkheid om in kleine groepen, Tiny Wines, de conferentie te volgen. De coronamaatregelen staan een meerdaagse conferentie echter nog niet toe. Ook de NEXT-conferentie kan helaas niet meer doorgaan, nu de versoepelingen zijn teruggedraaid. De New Wine Zomerconferentie zelf is vanaf donderdag 22 tot en met zaterdag 25 juli online en nu ook gratis te volgen.

 www.zomerconferentie.new-wine.nl

Met de Bijbel op de camping

Wil je je deze zomer op een toegankelijke en ontspannen manier verdiepen in de Bijbel? Vraag dan het Zomermagazine van het Nederlands Bijbelgenootschap aan. Met informatie over de oorsprong van de Bijbel, een inkijkje in de NBV '21 en achtergrondverhalen. Ook bevat het magazine een leesplan voor zeven dagen en een aantal puzzels. Voor kinderen komt het NBG met een Zomerdoeboek. Het boek, met als thema 'bijbelse bestemmingen' sluit aan bij de methode Bijbel basics, die ook wordt gebruikt voor kinderwerk op zondag. Het staat boordevol weetjes, proefjes en verhalen. Leuk om cadeau te geven aan je (klein)kinderen of om namens de kerk, school of werkgroep uit te delen. Het Zomermagazine is gratis, het Zomerdoeboek kost €3,95.

 shop.bijbelgenootschap.nl

Beter zorgen voor Gods schepping

Driekwart van de kinderen in Nederland wil dat we beter gaan zorgen voor de aarde. Er is nu een boek dat hen op een speelse manier stimuleert om zelf aan de slag te gaan. Het is een kleurrijk en leerzaam boek dat laat zien hoe mooi God de wereld heeft gemaakt, hoe de natuur wordt bedreigd en wat je daaraan kunt doen. Aan de hand van de scheppingsdagen vertelt Theanne Boer over alles God geschapen heeft en wordt duidelijk hoeveel invloed de mens heeft op het welzijn van die schepping. Het boek bevat veel spelletjes, weetjes en experimenten die kinderen stimuleren om goed te zorgen voor de wereld. Het boek is gericht op kinderen van 8 - 12 jaar

Kleur je wereld groen is van de hand van Theanne Boer (tekst), Linda Verholt (illustraties) en José Korsaan (creatieve opdrachten) en is uitgegeven door Buijten en Schipperheijn.

Het vuur van Lume

Christelijke vrouwenbeweging Lume pakt deze zomer uit met zowel een nieuwe productlijn als een event. De productlijn is een samenwerking tussen kledingmerk FairRebel en Lume, en bestaat uit onder andere een tas en een armband. Met de toevoeging '...has a name' wordt verwezen naar Jezus. Zo zijn er items te koop met de teksten 'joy has a name' en 'victory has a name'.

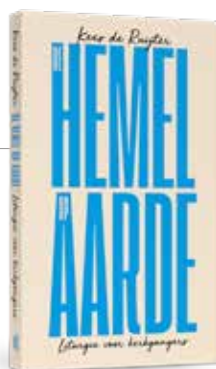
Met de verkoop van deze producten wil Lume bijdragen aan het christelijk getuigenis van vrouwen en met de opbrengst ondersteunt Lume wereldwijd projecten.

Met hetzelfde doel organiseert Lume de Flame Game op vrijdagavond 24 september. Bij dit online evenement strijden teams tegen elkaar met als doel hun eigen vuur zo lang mogelijk brandend te houden. Door allerlei opdrachten uit te voeren kunnen houtblokken worden verdiend. Online kunnen de teams elkaars prestaties volgen. De Flame Game-teams kunnen worden gesponsord, de opbrengst gaat naar een project voor kinderen die slachtoffer zijn van (seksuele) uitbuiting.

 www.wijzijnlume.nl

Zinvol gesprek over liturgie

Liturgie is voor velen allereerst een kwestie van smaak. Te snel, te traag, te onbegrijpelijk of juist te plat, kwaliteit of iedereen mag meedoen. Het gesprek erover kan al snel het karakter van gemopper krijgen, of verzanden in meningspuierij. Jammer, want in de liturgie van de gemeente is God zelf aan het werk, en komen zijn genade en vrede naar ons toe. Zo gezien gaat liturgie over de eenheid met Christus en is een goed gesprek erover van wezenlijk belang voor de gemeente. Met dat doel schreef Kees de Ruijter, emeritus hoogleraar praktische theologie in Kampen, een

verdiepend boek voor de gemeenten, De hemel op aarde, Liturgie voor kerkgangers. Hij geeft aandacht aan allerlei aspecten van de liturgie en biedt verwerkingsvragen aan voor kleine groepen of persoonlijk gebruik.

Een waardevol boek om met je taakgroep of kerkenraad te bespreken, maar zeker ook geschikt voor de kring. In editie 11 van *OnderWeg* verschijnt een opinieverhaal over liturgie door Kees de Ruijter.

Wie nu een abonnement neemt op *OnderWeg* krijgt niet alleen korting, maar ook dit boek cadeau. Zie de advertentie op pagina 25.

De dominee lost het op

Op luchtige wijze het leven van de dorpsdominee doordenken, dat kan aan de hand van de humoristische misdaadroman *Onze dominee is detective*. Hoewel dominee (hij heeft geen naam) het nodige spoorwerk verzet voor zijn preken en veel tijd besteedt aan allerhande bezoeken, lijkt hij het toch steeds af te leggen tegen de populaire stadspredikant even verderop. Totdat zijn gaven onverwacht van pas blijken te komen: dominee speelt een cruciale rol bij het oplossen van de diefstallen die in het verpleeghuis plaatsvinden. Met humor en rake typering wordt het wel en wee van het leven van de dorpsdominee beschreven. Auteur Marijke Gehrels is zelf dominee in Tienhoven. Ze besteedt een deel van haar tijd aan schrijven en is nu bezig aan het tweede deel over de bijzondere dorpspredikant.

Onze dominee is detective is uitgegeven door Plateau (Vuurbaak).

Op bezoek bij de vervolgde kerk

Stichting Open Doors heeft de deuren van een nieuw bezoekerscentrum geopend. Het geeft aan de hand van waargebeurde verhalen inzicht in de geschiedenis van 65 jaar Open Doors en het leven van 340 miljoen vervolgde christenen. Aan de hand van video en geluid, maar ook door het tentoonstellen van persoonlijke bezittingen wordt op indringende wijze het getuigenis van

broers en zussen in moeilijke omstandigheden gedeeld. Speciale aandacht is er voor grondlegger Anne van der Bijl, die in zijn Keuer bijbels smokkelde tot achter het ijzeren gordijn. Van oost-Duitsland ging het naar China, het Midden-Oosten en Pakistan: het werk van Open Doors is inmiddels wereldwijd en de aanwezige vrijwilligers vertellen er graag over. Het Open Doors bezoekerscentrum in Ermelo is gratis toegankelijk, maar moet wel gereserveerd worden.

 www.opendoors.nl

Een frisse kijk op de Bijbel

Welk van de volgende zinnen bevat een misverstand?

1. Alles in de Bijbel is letterlijk het woord van God.
2. Er zijn precies 150 psalmen.
3. Het Nieuwe Testament schrijft voor hoe een kerkdienst eruit hoort te zien.
4. Paulus heeft geen moeite met slavernij.

Het antwoord: allemaal. Nieuwtestamenticus Pieter Lalleman kan uitleggen hoe dat zit. In een vlot leesbaar, maar zeker niet oppervlakkig boek behandelt hij vijftig misverstanden en vooroordelen over de Bijbel. Het boek is bedoeld als een speelse introductie op de bijbel. De auteur raadt het aan voor wie niet veel in de kerk komt of net begint met geloven. Voor de doorgewinterde gelovige valt er ook nog heel wat in het boek te halen.

50 misverstanden over de Bijbel is uitgegeven door Gideon.

Getsemane: God in melt- down modus

TEKST MATTHIJSS HAAK

Jezus' worsteling in Getsemane stelt je voor een raadsel. Hoe kan de almachtige Heer bijna van doodsangst bezwijken? Matteüs laat in zijn evangelie steeds Jezus' macht zien, maar in Getsemane lijkt dat anders. 'Laat deze beker aan Mij voorbijgaan', bidt Jezus daar. Een teken van zwakte? Sommige uitleggers benadrukken inderdaad Jezus' menselijkheid: 'Jezus is een mens in een melt-down modus' (Tom Wright). Die uitleg lijkt mooi, maar je loopt ermee vast. Twee perspectieven helpen om goed zicht op Getsemane te krijgen.

Wie het evangelie van Matteüs aan een stuk doorleest, komt voor een raadsel te staan. Matteüs legt in zijn evangelie voortdurend het accent op Jezus' macht. Jezus geneest zieken. Hij bedwingt de storm op het meer. In twistgesprekken is Jezus de geestelijke leiders de baas. Hij vergeeft zelfs zonden. Altijd is Jezus Heer en meester. Hij is werkelijk God met ons (Matteüs 1:23). Totdat Jezus in Getsemane komt, lijkt het. Jezus valt neer. Hij smeekt zijn Vader of de beker aan Hem voorbij mag gaan. Hij bezwijkt bijna van doodsangst.

Het begrijpen van Jezus' worsteling in Getsemane is een worsteling op zichzelf. Het wordt ook de discipelen teveel, ze vallen in slaap. Maar Jezus maant hen tot waakzaamheid. Begrijpen is misschien ook niet het juiste woord. Liedboek 177 bidt treffend: 'Leer mij, o Heer, uw lijden recht betrachten, in deze zee verzinken mijn gedachten.'

Intimiteit

De te drinken beker in Getsemane staat voor Gods toorn over de zonde. Is Jezus bang voor de toorn van God de Vader? Sommige uitleggers focussen op het verschil in de relatie tussen God de Vader en Jezus de Zoon en Jezus de mens. Het accent leggen zij op de zwakte van Jezus als mens. Zo zegt Van Bruggen in het Commentaar op het Nieuwe Testament: 'Vanuit ontredning nadert Jezus nu tot God.... Kiest Hij nu werkelijk het lijden van zijn geliefde zoon?' N.T. Wright zegt in *Matthew for Everyone* dat Jezus de beker absoluut niet wil drinken. Jezus is volgens Wright een mens in een melt-down modus; Jezus bidt in het trieste besef dat God het recht heeft om 'nee' te zeggen.

Wie Getsemane zo uitlegt, benadrukt dat Gods Zoon echt mens is geworden. Dat is belangrijk (Hebreeën 5:8). Toch loop je hiermee vast en dat komt door de afstandelijkheid tussen God en de mens Jezus. Alsof je Jezus hebt en daarnaast ook nog God. Getsemane getuigt juist van

goddelijke intimiteit tussen die twee. 'Mijn Vader', bidt Jezus. Die intimiteit komt niet als een verrassing. Het evangelie van Matteüs vertelt vaak van het goddelijke geheim van de Vader en de Zoon en zelfs van het geheim dat de kerk later Gods drie-eenheid is gaan noemen. In Getsemane klinkt opnieuw intimiteit als er een bende aankomt om Jezus te arresteren. Jezus zegt dat hij zijn Vader maar hoeft te bidden en Hem staat een hemels leger ter beschikking. Jezus is de (oudtestamentische) HEER van de hemelse machten!

» Getsemane getuigt van goddelijke intimiteit «

Apocalyptisch

Twee perspectieven helpen om goed zicht op Getsemane te krijgen. Het eerste perspectief ontleen ik aan het boek *The Crucifixion* (2015) van Rutledge. Rutledge bespreekt Getsemane in het hoofdstuk 'De apocalyptische oorlog'. Getsemane sorteert voor op de beslissende strijd met de zonde, het rijk van de duivel en de dood. God zelf gaat die strijd aan en dat doet Hij in Jezus. Als Jezus in Getsemane 'opstaat' (Lucas 22:45) is Hij een krijger die gereed is voor de strijd. Alles wordt nieuw. Jezus gaat naar Golgota en zal komen als majesteitelijke rechter en redder. Bij het gebed om niet in verzoeking gebracht te worden (Matteüs 26:41) gaat het dan ook om meer dan de dagelijkse verzoeken waaraan we bloot staan. Jezus roept ons op rekening te houden met de nieuwe wereld die Hij aan het gereedmaken is (Matteüs 24 en 25).

Het perspectief van de apocalyptische oorlog sluit aan bij de Schrift. Het Oude Testament kondigt de dag van de HEER aan als een dag van oordeel, benauwdheid en

» Jezus is leeuw en lam tegelijk «

bevrijding. De conclusie van het Oude Testament is dat God zelf de strijd moet aangaan. Mensenhulp is immers ijdel gebleken. 'God staat op, zijn vijanden stuiven uiteen' (Psalm 68). Het perspectief van de apocalyptische oorlog sluit ook aan bij het evangelie van Matteüs. De evangelist vertelt een paar keer dat Jezus uitwijkt. In Getsemane nadert 'het uur' (Matteüs 26:45).

Leeuw en lam

Het tweede perspectief op Getsemane ligt tegen het vorige aan. Dat betreft een visioen uit Openbaring 5. Johannes ziet een boekrol, maar niemand kan de boekrol openen. De boekrol staat voor de komst van Gods koninkrijk - dwars door Gods oordeel en bevrijding heen. Het doet veel verdriet dat de boekrol dicht blijft. Maar dan ziet Johannes Jezus. Jezus is leeuw en lam tegelijk. Krachtig en (af)geslacht. Hij is het waard om de boekrollen te openen.

Het visioen van Openbaring 5 werpt licht op Getsemane. Gods koninkrijk komt er in Jezus. Om dat koninkrijk te laten komen, gaat Jezus door alle oordeel heen. Getsemane laat zien hoe potdicht de boekrol zit. Jezus sterft bijna van angst. Openbaring 5 helpt te ontdekken waarin de spanning van Getsemane precies zit. En die zit zeker niet in de afstand tussen God de Vader en Jezus de Zoon, alsof Jezus bang zou zijn voor het oordeel van zijn Vader. 'Waarom zou Gods zondeloze Zoon het oordeel van zijn Vader vrezen? Vanuit het perspectief van de drie-eenheid kan de Zoon de Vader niet meer vrezen dan Hij zichzelf vreest' (Rutledge). De spanning zit ook niet in Jezus' menselijkheid of zwakheid. Want hoe sterk moet je zijn om de boekrol (Openbaring) te kunnen openen?

In het kort

Twee perspectieven geven goed zicht op Getsemane. Allereerst dat van de apocalyptische oorlog: God gaat in Jezus de beslissende strijd aan tegen de zonde, de duivel en de dood. Daarnaast helpt een visioen uit Openbaring 5. Johannes ziet Jezus als leeuw en lam. Hij opent de boekrol - symbool voor de komst van Gods koninkrijk. Jezus is sterk en zwak tegelijk. De focus op deze Heer maakt duidelijk dat Getsemane wonderlijk en bevrijdend evangelie is.

De voor ons onnavolgbare spanning zit hierin dat Jezus leeuw en lam tegelijk is. Getsemane vraagt ons om wakker te blijven en te focussen op Jezus. Hij is volstrekt uniek. Dat blijkt in Getsemane als opmaat naar Golgota. De Rechter neemt 'de beker' aan. Daar begint onze vrijspraak. De HEER van de hemelse machten laat zich oppakken als een misdadiger (Matteüs 26:55). Zo betaalt Jezus onze schuld en maakt Hij ons tot vrije mensen. De Koning gaat de dood vernietigen door zelf doodsangst te ervaren en uiteindelijk te sterven. Zo krijgen wij leven. Jezus doet dit alles als leeuw en lam en Hij doet dit in onze plaats. Zo rechtvaardigt en heiligt Jezus ons. Gods reddingsplan is onvoorstelbaar wijs.

Laat Getsemane een mens in een melt-down modus zien? Zo zouden we Getsemane kunnen begrijpen, want een mens kan door diepe dalen gaan. Maar Getsemane gaat eindeloos veel verder. Getsemane is God in een melt-down modus.

Golgota

Goed begrip van Getsemane is voor drie dingen van belang. Allereerst geeft het ons zicht op God en hoe Hij ons in Jezus verlost. Gods grootheid gaat ons scherpst verstand te boven. Als wij een probleem oplossen, zoeken we naar de juiste middelen. Wie een bepaalde macht wil overwinnen, moet sterker zijn dan die macht. En wie niet sterk is, moet slim zijn. Maar wat God doet, is van een totaal andere orde. God valt met volle kracht aan in de nederige Jezus die pure doodsangst ondergaat. Verder is een juiste blik op Getsemane van belang voor het pastoraat. Als je denkt dat Jezus op dit belangrijke moment bedenkingen krijgt ('neem de beker van me'), kan de indruk ontstaan dat Jezus een soort halfslachtige redder zou zijn die niet steeds onze redding voor ogen heeft. Maar Getsemane is puur evangelie. Jezus gaat met heel zijn hart de weg naar Golgota (Sela).

Tot slot geeft goed zicht op Getsemane perspectief op het ultieme moment van oordeel en bevrijding: Golgota. Want op Golgota ontbreekt de intimiteit waarvan Getsemane juist zo indrukwekkend getuigt. Vanaf het kruis klinkt niet langer 'mijn Vader'. Vanaf het vloekhout schreeuwt Jezus: 'mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten' (Matteüs 27:46)? Dit is een ijselfe kreet uit de hel. Jezus is daar geweest waar jij en ik nooit gekomen zijn of hoeven te komen. Dat is troost voor allen die lijden en beproefd worden. Jezus draagt en vernieuwt ons hele bestaan.

MATTHIJS HAAK IS PREDIKANT VAN DE GKV
DORDRECHT

Wijs afscheid nemen

Soms gebeurt het dat je als kring afscheid moet nemen van elkaar. Omdat de kring te klein is geworden. Of omdat de kringen in je gemeente opnieuw worden ingedeeld. Het is wijs om aan zo'n afscheid tijd en aandacht te besteden en God te danken voor wat jullie hebben gekregen van elkaar en van Hem.

Afscheid nemen associëren we vooral met verlies, verdriet. Het is niet iets waar we zelf voor kiezen. Maar hier gaat het om afscheid van de kring als een eigen verstandige en wijze keuze. Wijsheid vraagt om inzicht, goede beslissingen en het juiste doen. Om met Spreuken 8:12 te zeggen: 'Ik, Wijsheid, ik woon bij Beraad, door overpeinzingen vind ik kennis.'

Je gaat nadenken over een afronding gezien de levensfase waarin de kring zich bevindt. Je kent elkaar door en door. Je hebt waardevolle ontmoetingen gehad en mooie gesprekken gevoerd, maar je merkt ook dat de motivatie wegebt. Wat is dan wijs als je je beraadt op een afscheid als kring?

Groepsdynamica

De groepsdynamica leert dat in het kringproces verschillende fasen te herkennen zijn. Eerst ben je nog een verzameling gemeenteleden (fase 1). Je besteedt goed aandacht aan een start en groei van de kring. Daarna werk je aan de groep en vorm je langzamerhand een team (fase 2 en 3). En tenslotte groei je meer en meer naar een open team (fase 4). Maar het moment van stoppen komt er vanuit het principe van groepsdynamica zeker. De kring wordt te klein of te groot. Het is tijd om afscheid te nemen van elkaar. Om dit moment te 'vieren', is het wijs daarvoor een ritueel te kiezen. In het online vervolg van deze rubriek vind je daarvoor verschillende werkvormen.

Persoonlijk afscheid

Binnen de kring krijg je op enig moment ook te maken met vertrek van leden. Om verschillende redenen

kiezen ze ervoor om afscheid te nemen van de kring. Dat afscheidproces (van kerk, werk, woonomgeving of door ziekte en sterven) maak je mee in de kring. Persoonlijk afscheid nemen is onderdeel van het groepsproces. Soms doet dit pijn, zeker als de redenen liggen in de kring zelf. Verwachtingen rond het functioneren van de kring zijn niet gerealiseerd. Ook hier geldt: vier het afscheid met een ritueel.

Aan de slag

Markeer de speciale gebeurtenis met een ritueel of ceremonie. Dat klinkt plechtig, maar het is vooral bedoeld om je voor te bereiden op de verandering. Rituelen helpen om afscheid te accepteren en betekenis te geven.

- Benoem wat je van elkaar hebt ontvangen als kring of kringlid
- Waardeer dit met een cadeau (persoonlijk of meer algemeen)
- Vier samen het afscheid als kring
- Geef met een aantal kernwoorden door wat je elkaar toewent
- Loof, dank en bid God samen

Afscheid nemen roept gevoelens op van verlies. Voor de een is dat pijnlijk, gaan oude wonden open. Voor de ander is het een opluchting en biedt het nieuwe kansen. De manier van afscheid nemen is voor iedereen persoonlijk en een uniek moment.

Voor mij persoonlijk geldt dit ook voor deze bijdrage aan de kringenrubriek van *OnderWeg*. Ik stop met mijn werk als adviseur voor het Praktijkcentrum (nu Kerkpunt). Hierover schrijven beleef ik als een afscheidsritueel. Het afscheid is een persoonlijke keuze na zeventien jaar werken voor met name GKv kerken. Ik mocht in mijn werk groeien in afhankelijkheid van God en kijk hier dankbaar op terug.

HETTY PULLEN-MUIS WAS TOT 1 JULI JL. ADVISEUR BIJ HET PRAKTIJKCENTRUM (INMIDDELS KERKPUNT)

> De rubriek Kringen is bedoeld voor huiskringen en sluit inhoudelijk aan bij het thema van het nummer. De rubriek krijgt online een vervolg met extra verdieping, bronnen en adviezen om praktisch met het thema aan de slag te gaan. Zie onderwegonline.nl/kringen-OW710

A portrait of Tjitske Volkerink, a woman with dark, curly hair, wearing a green patterned top and a necklace. She is sitting and looking slightly to the right. The background is a warm, textured wall.

TJITSKE VOLKERINK ZETTE EEN CHRISTELIJK
WELLNESSCENTRUM OP:

‘Spiritualiteit heeft alles met het lichaam te maken’

TEKST ELZE RIEMER BEELD MCKLIN FOTOGRAFIE

‘Ik kon geen plek vinden waar lichaam, ziel en geest op een christelijke manier met elkaar werden verbonden - dus besloot ik zelf die plek te creëren.’ Radiopresentator Tjitske Volkerink (1976) zette zes jaar geleden in Hilversum het Christelijk Spiritueel Centrum op, een christelijk wellnesscentrum. Een onderneming waar niet iedereen evenveel enthousiasme voor kan opbrengen. Toch blijft ze onverminderd geloven in het belang van een dergelijk centrum.

Tjitske omschrijft zichzelf als een veelzijdig mens. Iemand die weet wat ze wil en daar helemaal voor gaat. Ze is opgeleid als communicatieprofessional, maakte carrière in de media en de ‘goededoelenwereld’ en is nu, naast presentator van

het wekelijkse radioprogramma *De Muzikale Fruitmand*, sociaal ondernemer, wellness coach, masseur en stiltetrainer.

Maar ze voelt zich vooral een pionier. Waar anderen naar rechts gaan, kijkt zij wat er links nog te ontdekken valt. Het Christelijk Spiritueel Centrum is daar de vrucht van: behalve de verwerkelijking van haar droom, is het ook een pioniersplek van de Protestantse Kerk Nederland.

Veilige plek

Tjitske Volkerink heeft als verlangen dat mensen zich leren verbinden met zichzelf en met God via het lichaam en de zintuiglijke ervaring. Ze wil er zijn voor christenen die hiervoor een veilige plek zoeken, maar ook voor spirituele zoekers die thuis zijn in de spiritualiteit, maar niet weten dat hier ook een verbinding ligt met het christelijk geloof. ‘Kom tot rust, kom tot jezelf’, luidt de slogan van het centrum dat ze opzette. Het wellnesscentrum wil lichaam, ziel en geest weer bij elkaar brengen en biedt hiertoe massages, meditaties en essentiële oliën aan.

Wanneer ontstond jouw droom voor een christelijk wellnesscentrum?

‘Die ontstond geleidelijk vanuit mijn eigen zoeken en verlangen. Ik ben opgegroeid in de GKv. De rationele omgang met het geloof voerde hier de boventoon, wat maakte dat ik op een gegeven moment vastliep; ik kon het niet meer verbinden met wat er in mij leefde. Intussen liep ik ook in mijn persoonlijke leven vast. Er waren reorganisaties op mijn werk, we hadden als gezin financiële zorgen en er waren spanningen in ons huwelijk. Ik kon wel doorgaan alsof er niets aan de hand was, maar eigenlijk kon ik niet meer om al die spanningen heen. Ik begon mijn gevoel van controle te verliezen en kwam ziek thuis te zitten. Het was alsof God doornstruiken op mijn weg plaatste, zoals in Hosea staat. Ik wist niet hoe ik verder moest en zocht hulp. Ook in mijn geloof begon een zoektocht: er kwam een pinkstergemeente bij ons in het dorp waar ik in aanraking kwam met het werk van de heilige Geest; dat was een zegen voor ons. Als ik terugkijk, leerde ik in de GKv veel over de Bijbel, over trouw zijn, maatschappelijke betrokkenheid en inzet. In de pinkstergemeente leerde ik leven vanuit geloof en de verwachting dat God daadwerkelijk werkt. Maar ook daar moest ik aan normen voldoen, minder uitgesproken en gedefinieerd, maar wel heel wezenlijk. Ook hier werd iets geforceerd, was er geen ruimte om te zijn met wat er in mij leefde.

Toen ik in beweging kwam en uit mijn vertrouwde veilige omgeving stapte, volgde een periode die in teken stond van het voeden van mijn geest en ziel:

» ONTMOETING

ik onderging een intensief traject psychotherapie en ontving gebedspastoraat. Dat was ontzettend goed, maar ik merkte, toen dat was afgerond, dat de rust niet in mijn lichaam landde. Daar bleven de spanning en stress zich nestelen. Dat mijn lichaam dezelfde zorg en aandacht nodig had als mijn geest en ziel was echt een openbaring voor me. Ik herinner me nog goed de eerste keer dat ik mezelf toestond om te huilen, zonder mezelf erom te veroordelen. Of de eerste keer dat ik echt stil werd, of danste.'

» 'Spiritualiteit is iets aards en zintuiglijks' «

Wat veranderde dat voor jou, die aandacht voor je lichaam?

'Er ontstond ruimte. Een van de dingen die ik deed, was de stilte opzoeken in een klooster. Hier ervoer ik iets heel nieuws, iets wat tot dan toe ontbrak in mijn geloofsleven: ik hoefde helemaal niets. Hier was de ruimte die ik al die tijd had gezocht, waardoor ik me echt kon verbinden met wat er in mij leefde, met alles wat ik ben en voel, met God. Hier ontdekte ik de rijkdom van spiritualiteit. De kerken waar ik tot dan toe was geweest, moesten helemaal niets van spiritualiteit hebben, zo'n gemis! Ik ging toen bij Groot Nieuws Radio het programma *Heilige Huisjes* presenteren, waar ik naar hartenlust met mensen in gesprek kon gaan die in hun professie en passie dagelijks te maken hadden met spiritualiteit. Ik leerde hoezeer spiritualiteit verweven is met de geschiedenis van het christendom en hoeveel we verloren zijn door het op een gegeven moment in het verdomhoekje te plaatsen. Ik wilde helpen het daar weg te halen door het uit het zweverige domein te halen en het met beide benen op de grond te zetten. Spiritualiteit heeft alles met het lichaam te maken, met ervaren. Er verandert iets in jou en in je contact met God. Dat kun je heel moeilijk in woorden vatten. Maar ik vind het te gemakkelijk om het daarom weg te zetten als iets zweverigs. Het is juist iets aards en zintuiglijks. Nergens kon ik een plek vinden waar dit alles met elkaar werd verbonden, dus besloot ik zelf die plek te creëren.'

Maar wat heeft een wellnesscentrum nu met God te maken?

'Als christenen geloven we dat God alles heeft geschapen, ook ons lichaam. Waarom zouden we dan alleen zorgen voor onze ziel en geest en ons lichaam verwaarlozen? De vraag die centraal staat, is: durf je God toe te laten in alle aspecten van je leven, ook het lichamelijke? Het is

ontzettend spannend als dat nieuw is voor je en ik forceer niemand dit te doen. Ik wil mensen alleen uitnodigen. In de Bijbel zegt Jezus: "Mijn juk is zacht en mijn last is licht." Toch torsen velen van ons zo ontzettend veel lasten met zich mee. Jezus nodigt ons uit die los te laten. In dienst daarvan doe ik dit alles. Dat gaat verder dan mijzelf of dit centrum. Mijn verlangen is uiteindelijk dat we dit voor elkaar kunnen zijn: een plek om te schuilen, te huilen, te zijn – zonder oordeel, woorden of theologie.'

Is er een bijbeltekst die veel voor jou betekent?

'Voor mij is een belangrijke bijbeltekst Spreuken 4:23: "Van alles waarover je waakt, waak vooral over je hart,

het is de bron van je leven.” Ik hoor christenen vaak zeggen dat je naar God moet kijken en het van Hem verwachten, maar kijk vooral niet naar jezelf. Deze bijbeltekst heeft me geholpen om, met de liefde en waarheid van God, ook echt te ontdekken wat er in mij leeft.’

Je bent nu zes jaar verder, hoe is het je vergaan?

‘Mijn hele leven is veranderd, stap voor stap. Laatst zei iemand tegen mij: “Je had eerst spanning in jezelf en vrede aan de buitenkant. Nu heb je vrede aan de binnenkant en spanning aan de buitenkant.” Veel mensen vinden het erg spannend wat ik doe; ik krijg regelmatig kritiek. Onderhand bescherm ik mezelf daartegen wat meer. Ik weet wat ik te bieden heb en dat er mensen zijn die dat nodig hebben. Als je het daarmee niet eens bent, prima. Discussies over dat ik occult bezig zou zijn, ga ik niet meer aan. We kunnen erover praten wat we willen, maar daarmee komen we niet tot de kern van waar het hier om gaat: voelen wat er in jezelf gebeurt, God daarbij betrekken en de verandering die zich voltrekt, toestaan. Dat is voor zoveel mensen verschrikkelijk eng. Het ging bij mij ook niet vanzelf hoor! Het is een lang proces geweest, een proces dat ook nooit klaar zal zijn. Zo zocht ik voor het centrum een masseur, maar we konden niemand vinden. Op een gegeven moment nam iemand contact met me op die massagecursussen gaf, of dat niet een idee was. Het was nooit de opzet geweest om zelf masseur te worden, maar ik ben het toch gaan doen. Ik heb daarvan zoveel geleerd. In het masseren kan ik iets doorgeven van wat ik zelf heb ontvangen. Ik heb in mezelf de ruimte gevonden om bij gevoelens te blijven die lastig zijn, om dat te laten gebeuren. Die ruimte kan ik anderen nu ook bieden. Als je ziet wat er in die ruimte gebeurt, dat is groots. Laatst nog had ik iemand op de massagetafel die helemaal niets meer kon voelen door allerlei trauma's. Door de massage vond ze de verbinding terug met zichzelf en haar gevoel en ervoer daarin een verdieping van haar geloof. Zo zijn er meer mensen en verhalen. Daar getuige van te mogen zijn, ontroert me.’

Je bent het gezicht van een christelijk spiritueel centrum. Voel je geen druk om altijd evenwichtig over te komen? Spring je nog wel eens uit je vel?

[Lachend] ‘Jazeker! Ik ben geen goeroe ofzo. Ik ben moeder, ondernemer en werk nog in de media. Ik heb een gewoon leven met alle stress die daarbij hoort. Dat is ook wat ik bij meditatiecursussen leer: we zijn allemaal beginners. Ook in het geloof. We zijn geroepen om volgelingen van Jezus te zijn, niet om Jezus zelf te zijn. Ik heb dingen ontdekt die voor mij heel waardevol zijn en ik deel die graag met anderen. Daarin ben ik pionier, ben ik een wegbereider, zodat meer christenen

Tjitske Volkerink (1976) volgde de opleiding communicatie aan de CHE. Ze werkte langere tijd voor de EO, onder meer bij *2Vandaag* en *EO-Metterdaad* en in de goededoelensector. Bij Groot Nieuws Radio presenteerde ze de programma's *De dominee komt voorbij* en *Heilige Huisjes*. In 2015 volgde Volkerink bij de EO Heleen van Dijk op als presentator van het radioprogramma *De Muzikale Fruitmand*. In 2015 zette ze het Christelijk Spiritueel Centrum in Hilversum op. Samen met haar gezin is Tjitske Volkerink betrokken bij de Morgenster, een PKN-wijkgemeente in Hilversum.

gaan zien dat je het zintuiglijke wél kunt verbinden met je geloof. Daaraan is echt behoefte, heb ik mogen ontdekken de afgelopen jaren. Zoveel zelfs dat er plannen liggen om het centrum uit te breiden met meerdere locaties in Nederland. Prachtig dat er dan meerdere plekken zijn waar mensen de kans krijgen genade voor zichzelf te ontdekken, in de stilte, op de massagetafel of in etherische oliën.

» ‘Waarom zouden we alleen zorgen voor onze ziel en ons lichaam verwaarlozen?’ «

De rust die ik nu ervaar in mijn leven is ook niet iets wat ik in mijn eentje kan vasthouden. Daar heb ik anderen bij nodig, zoals iedereen andere mensen nodig heeft. Alleen zijn en stille tijd zijn belangrijk voor me, maar God heeft ons niet voor niets aan elkaar gegeven. Contact met de ander is zo belangrijk. Ik heb een mentor, een eigen masseur, volg allerlei programma's, doe elke zomer een achtdaagse stilte retraite bij de Jezuiten en deel mijn leven met vrienden. En dan ben ik nog niet altijd in balans. Het leven kan mij alsnog overweldigen. Maar ik kan er wel beter bij in plaats van dat ik het ontken of vlucht. Het leven en het geloof zijn voor mij een echt avontuur geworden.’

ELZE RIEMER IS GODSDIENSTWETENSCHAPPER EN JOURNALIST

De mens als halsstarrige gast aan zee

Zo'n eilandje met een romantisch roodgeverfd huis op een rots en een bootje afgemeerd in een baai. Hoe geweldig zou het zijn om daar te wonen? Je vraagt het je wel eens af tijdens een zomerse vakantie in Noorwegen. De donkere Scandinavische winters zijn dan ver weg.

Duizenden eilandjes liggen er voor de westkust van Noorwegen. Tot halverwege de vorige eeuw waren de meeste bewoond, Noorwegen moest haar oliebronnen toen nog ontdekken. In die tijd woonde de moeder van de schrijver Roy Jacobsen er, het eilandleven is hem bekend. Deze maand verscheen het tweede deel van zijn vierluik over het fictieve eiland Barrøy in vertaling, *Witte zee*. In *Trouw* (25 augustus 2020) zegt hij: 'Die geschiedenis vormt onze identiteit. De moderne Noor kijkt zelden achteruit, ondanks dat de meesten toch grootouders of overgrootouders hebben wier levenswijze dit was, op de grens van land en zee.'

'Barrøy is een eiland van zwijgen', schrijft Jacobsen in *Witte zee*. 'De volwassenen leggen kinderen niet uit wat ze moeten doen, ze doen het voor en de kinderen doen het na, er is een grote wijsheid in hun handen en voeten.' In het eerste deel, *De onzichtbaren*, hebben we gelezen hoe de familie, met opa en tante Barbro, in de jaren twintig van de

vorige eeuw op het eiland leefde. Vader probeerde zijn graantje mee te pikken van de moderne wereld die hij op het grote eiland aan de overkant zag ontstaan, hij bouwde een aanlegsteiger. Nog voor die klaar was, sloeg het noodlot toe.

›› **'De moderne Noor kijkt zelden achteruit'** ‹‹

'De vis was er het eerst. De mens is slechts een halsstarrige gast aan zee.' Met deze krachtige zinnen opent Jacobsen deel twee. Ingrid is alleen achtergebleven op Barrøy. Haar grootouders en ouders zijn overleden, en haar verstandelijk beperkte tante Barbro is opgenomen in een instelling. Ondertussen is het 1944, het laatste

oorlogsjaar is aangebroken, de grimmige sfeer is zelfs tot op het kleine eiland voor de kust merkbaar.

Op een dag ontdekt Ingrid dat er kledingstukken zijn aangespoeld op het strand. Even later vindt ze ook een dode man en later die dag nog een, op de hooizolder. Daar ligt ook het lichaam van een man die nog blijkt te ademen. Ze sleept hem mee naar haar huis en besluit hem te verzorgen. De man spreekt een taal die ze niet herkent, maar Ingrid heeft geen woorden nodig om te communiceren. Er is iets wat groter is dan dat. Nog voor de man op een nacht het eiland roeiend heeft verlaten, blijkt ze een kind van hem te verwachten. Zo zal hij altijd bij haar zijn, maar het verlangen naar de man blijft ook. Later hoort ze dat er een konvooi met Russische krijgsgevangenen op zee beschoten is, maar niemand wil er iets over zeggen.

>> **‘Er is een grote wijsheid in hun handen en voeten’** <<

Na veel omzwervingen en een periode van opvang van vluchtelingen op haar eiland, baart Ingrid een dochter van de Rus. Jacobsen schrijft: ‘God houdt minder van de mensen aan de kust dan van de mensen in het binnenland en de stad; gedurende lange periodes vergeet Hij hen volkomen, en zij vergeten Hem; misschien lezen ze voor het eten een paar regels uit de Bijbel en zuchten ze boven een kop koffie, maar wanneer Hij bij wijze van uitzondering een keer in een gulle bui is, weten ze heel goed aan wie ze hun dankbetuigingen moeten richten. Niet dat Ingrid de handen vouwt en naar de hemel roept, maar ze weet eindelijk, als een lawine van licht in de diepste duisternis, dat hoewel dit verschrikkelijke jaar dat ze net achter de rug heeft volkomen zinloos leek, het nu een zin heeft, een bliksemschicht van hoop uit een heldere hemel...’

Rode huisjes op romantische eilanden vertellen verhalen van een ruw overleven, zoals het eeuwenlang is geweest en op veel plekken nog altijd is. Met de nuchtere en intelligente Ingrid Barrøy zet Jacobsen de sterke vrouw neer die in die omstandigheden weet wat ze moet doen en menselijkheid en warmte brengt in een harde wereld.

ARIE KOK IS AUTEUR EN JOURNALIST

Naar aanleiding van:

Roy Jacobsen, *Witte zee*,
Amsterdam (De Bezige Bij), 2021.
256 pagina's, € 21,99, ISBN
9789403131412

In het kort

- Realistische vertelling over een primitief bestaan.
- Delen zijn niet echt los te lezen, de voorkennis is nodig.
- Typisch Scandinavisch, met zwijgzame personages en overweldigende natuurkrachten.

Je eigen glazen ingooien

Elke keer als ik een praatje maakte ging het goed. Niets aan de hand. Mijn buurjongen had een goed leven. Op een vroege morgen hoorde ik brekend glas. Ik rende naar buiten en zag dat hij met een stoeptegel zijn raam had ingeslagen. 'Sorry, was m'n sleutel kwijt.' Hij zag er verwilderd uit. Een waas in zijn ogen, teveel drugs. 'Gaat het goed met je?' Ja, alles goed, maar niet echt. Daarna is hij achter zijn gebroken glas zijn roes gaan uitslapen.

Het uitgaansleven is weer op gang gekomen na de lockdown. Er is een moment geweest waarop de media veel oog hadden voor jongeren en hun drang naar drugs en seks. Er moest nog iets ingehaald worden, toch? Ik verbaas me over zoveel aanmoediging tot uitzinnig en destructief gedrag. De ellende die daarvan komt, trekt soms diepe sporen in levens van jonge mensen. Ik zie de voorbeelden in mijn straat.

» Geef je die vrijheid door, dan krijgt je leven inhoud «

We leven in een vrij land. Wat die vrijheid voor ons betekent, heeft de lockdown ons laten voelen. De dagen werden eentonig, de verveling sloeg toe. Maar we zeiden ook dat onze samenleving na corona anders zou moeten zijn dan daarvoor. Wat een ongelukkig beeld was het dus: het eerste vrije weekend bleek een terugkeer naar het oude normaal van een overcompenserende bevolking, die in de nacht bezig was de eigen leegte te vullen.

Wie Christus volgt, mag leven als verlost mens. Vrij van aardse verslaving of belemmering door de zonde. Dat maakt het leven rijk. Christenen zijn geroepen tot vrijheid. Galaten 5 zegt er iets moois over: gebruik je vrijheid niet om je eigen glazen in te gooien, maar dien elkaar in liefde. Geef je die vrijheid door, dan krijgt je leven inhoud. Die vrijheid wens ik jonge mensen in onze samenleving toe. De buurjongen is nu stil. Nu het glas eenmaal gebroken is, hoop ik een beter contact met hem krijgen.

ROEL KUIPER IS RECTOR EN
BESTUURSVOORZITTER VAN DE
TU KAMPEN

Nieuws

Gezamenlijke nieuwsbrief NGK/GKv

Sinds begin juli geven GKv en NGK een gezamenlijke nieuwsbrief uit met informatie over het landelijke kerkenwerk en het proces van hereniging van beide kerken. Nieuws dat tot voor kort via de nieuwsbrief van de Regiegroep Hereniging werd gemeld, wordt voortaan in deze nieuwsbrief opgenomen.

Komen en gaan

Aangenomen naar Levend Water (GKv) Almere: Z. van Hijum (NoorderhavenKerk, GKv Zevenbergen); naar NGK Doorn en GKv Driebergen-Rijsenburg: W.F. Wisselink (GKv Almelo).
Verbonden aan NGK Amersfoort-Noord: A.J. Balk (GKv Wageningen).
Beroepbaar: J.P. Kruiger, tot voor kort predikant van de Opstandingskerk (GKv), Utrecht-Noord/West.

ADVERTENTIES

www.dewittenberg.nl

GOD ZOEKEN IN DE STILTE
Kies voor een retraite op de Wittenberg

**Ontvang gratis onze
nieuwsbrief met nieuws,
opinies en interviews!**

**MELD JE
NU AAN!**

**Onder
Weg** HOOPVOL EN
INSPIREREND

www.onderwegonline.nl/nieuwsbrief

OnderWeg online

> Op Twitter

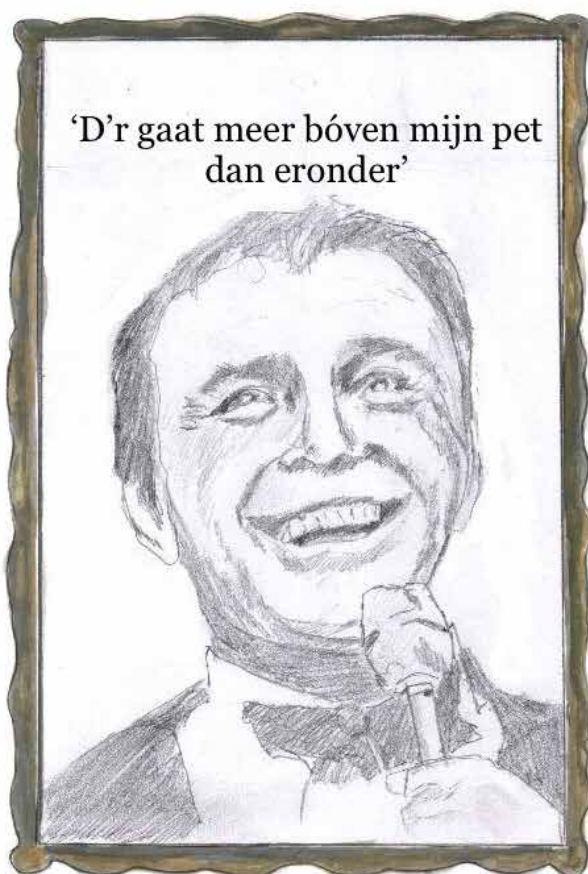

@Els J. van Dijk

Je kunt altijd zien als er een klik is geweest - zowel met de tektschrijver als met de fotograaf. Met Esther was het een goede, sprankelende ontmoeting vanuit het verlangen de essentie aan te raken en met Aamir was er veel zuiverheid aanwezig, ook vanuit zijn eigen verhaal. Mooi

GA VOOR MEER REACTIES NAAR: www.twitter.com

of scan de QR-code:

Toon Hermans

Kijk dat vind ik nou
een wijs man!

VOORUITBLIK

ONBEHEERSBARE RUST

- Het thema van het volgende nummer van OnderWeg: Blij dat ik God niet ben - onbeheersbare rust
- 'Ons hart kent geen rust tot het rust vindt in U', zei Augustinus. Maar de term 'rust' kan ook weerstand oproepen. Rust hebben en niets te doen hebben zijn twee verschillende dingen
- Als je beseft dat je God niet bent, dat je je leven niet kunt beheersen, geeft dit ruimte voor rust.
- Ontmoeting met Anneloes Vuijk. Ze is verpleegkundige en uitgezonden geweest naar een crisisgebied in Afghanistan. Wat dreef haar om deze stap te zetten? Welke invloed hebben de jaren in Afghanistan in haar leven en dat van anderen gehad?

Editie 11 van OnderWeg verschijnt op 14 augustus

OnderWeg

HOOPVOL EN
INSPIREREND

HOOPVOL EN
INSPIREREND

Deel hoop en inspiratie!

**Geef een gratis (digitaal)
proefabonnement op magazine
OnderWeg cadeau!**

- 4 nummers gratis op de mat en/of lezen via onze eigen app.
- Toegang tot de website van magazine *OnderWeg*, met alle eerdere artikelen terug te vinden in het online archief.

> **Proefabonnement
nemen kan via
onderwegonline.nl/gratis
Of scan de QR-code.**

